ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 37-ы
№ 10 (2279)
4 лютага 1969 г. АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

16 САКАВІКА — Дзень выбараў у абласныя, гарадскія, раённыя, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных Беларусі.

У нашай краіне ўжо стала добрай традыцыяй — дні, калі ідзе галасаванне за пасланцоў народа ў органы ўлады, сустракаць як радаснае свята, свята пераможнага поступу сапраўднай дэмакратыі. Да дня выбараў калгаснікі і рабочыя, служачыя і інтэлігенцыя імкнуцца прыйсці з добрымі працоўнымі падарункамі.

У падрыхтоўцы да выбараў мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных павінны прыняць самы актыўны ўдзел культурна-асветныя ўстановы.

Уся работа клубаў, дамоў культуры, бібліятэк, паркаў у час выбарчай кампаніі павінна быць накіравана на далейшае павышэнне камуністычнай свядомасці і развіццё ініцыятывы працоўных, мабілізацыю іх на паспяховае выкананне рашэнняў XXIII з'езда КПСС, сацыялістычных абавязацельстваў па дастойнай сустрэчы 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Як мага паўней павінен быць скарыстаны вопыт, накоплены ў час падрыхтоўкі і святкавання паўвекавога юбілею Вялікага Кастрычніка і 50-годдзя БССР і КПБ. Прымяняючы ўсе формы і метады ідэалагічнага ўплыву на масы, трэба ярка і пераканаўча паказваць перамогі ідэй марксізма-ленінізма ў СССР, гістарычную ролю У. І. Леніна як геніяльнага мысліцеля і рэвалюцыянера, заснавальніка Камуністычнай партыі і першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, умела растлумачваць знешнюю палітыку СССР, выкрываць агрэсіўнасць і прошукі міжнароднага і, у першую чаргу, амерыканскага імперыялізму, глыбей раскрываць сапраўдны дэмакратызм савецкай выбарчай сістэмы, якія прынцыпы Канстытуцыі СССР і Канстытуцыі БССР. Асаблівую ўвагу культасветустановы рэспублікі павінны звярнуць на работу сярод маладых выбаршчыкаў, у прыватнасці, тых, хто прыйдзе сёлета да выбарчых урнаў упершыню.

НАДЗЁННАЕ, НЕАДКЛАДНАЕ

ТВАЯ ГАНАРОВАЯ СПРАВА, КУЛЬТРАБОТНІК

Днямі калегія Міністэрства культуры рэспублікі прыняла пастанову «Аб удзеле ўстаноў культуры ў падрыхтоўцы і правядзенні выбараў у мясцовыя Саветы БССР». У зацверджаных мерапрыемствах ёсць канкрэтныя ўказанні, што павінны рабіць у гэтыя дні абласныя ўпраўленні, гарадскія і раённыя аддзелы культуры, кіраўнікі культасветустаноў.

Ва ўсіх гарадах і раёнах неадкладна трэба правесці нарады работнікаў культуры па пытаннях падрыхтоўкі і правядзення выбараў. Кожны клуб і бібліятэка абавязаны ў самы бліжэйшы час распрацаваць канкрэтны план работы. Усе клубныя ўстановы, бібліятэкі, паркі культуры і адпачынку павінны аформіць змястоўную наглядную агітацыю, прысвечаную 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, выбарам у мясцовыя Саветы, абсталяваць стэнды, фотавітрыны і выстаўкі, развесіць дыяграмы і плакаты, якія прапагандавалі б рашэнні XXIII з'езда КПСС, паказвалі б дасягненні краіны і нашай рэспублікі, свайго раёна, горада, сяла ў прамысловым, сельскагаспадарчым і культурна-бытавым будаўніцтве. У дамах культуры, клубах, бібліятэках трэба арганізаваць сталы даведак з літаратурай па пытаннях правядзення выбарчай кампаніі. Клубныя і бібліятэчныя работнікі абавязаны ўдзельнічаць у наладжванні кансультацый, гутарак, лекцый і дакладаў, звязаных з выбарамі, сустрэч выбаршчыкаў з кандыдатамі ў дэпутаты, перадавікамі і наватарамі вытворчасці, дзеячамі навукі і культуры.

Гарадскім і раённым аддзелам культуры трэба максімальна выкарыстаць перасоўныя аўтаклубы, каб абслугоўваць аддаленыя населеныя пункты лекцыямі, дакладамі, канцэртамі, выступленнямі агітбрыгад, вуснымі часопісамі «Ад выбараў да выбараў». Справа гонару калектываў мастацкай самадзейнасці — выступіць у Дзень выбараў з вялікім святочным канцэртам. Абласныя дамы народнай творчасці, гарадскія і раённыя дамы культуры павінны памагчы ім скласці і падрыхтаваць добрыя канцэртныя праграмы, папоўніць іх рэпертуар новымі творамі савецкіх кампазітараў і паэтаў.

Ад тэатраў і канцэртных арганізацый патрабуецца ў гэтыя дні паказаць у агітпунктах, на выбарчых участках, на сваіх пляцоўках не менш двух спецыяльных канцэртаў ці спектакляў для выбаршчыкаў, павялічыць колькасць шэфскіх выступленняў на сяле. Кожная канцэртная брыгада Белдзяржфілармоніі, якая выязджае на гастролі, павінна арганізаваць на агітпунктах не менш чатырох выступленняў.

Выбары ў мясцовыя Саветы праводзяцца ў год ленінскай працоўнай вахты. Нашы культасветустановы павінны садзейнічаць таму, каб гэтая важная кампанія прайшла высокаарганізавана і спрыяла далейшаму ўздыму працоўнай і палітычнай актыўнасці мас.

ДЫПЛОМЫ ЗА ЛЕПШЫЯ КНІГІ

У Дзяржаўным камітэце Савета Міністраў БССР па друку падведзены вынікі IX рэспубліканскага конкурсу на лепшае мастацкае афармленне і паліграфічнае выкананне кніг, альбомаў і інш. У конкурсе прынялі ўдзел усе выдавецтвы рэспублікі.

На конкурс паступіла 130 кніг і альбомаў, з іх дыпломаў удастоіліся 72 выданні палітычнай, мастацкай, вучэбнай, навуковай, сельскагаспадарчай і іншай літаратуры.

Вышэйшай узнагароды конкурсу — дыплома імя Францішка (Георгія) Скарыны ўдастоена кніга Якуба Коласа «Новая зямля» (выдавецтва «Беларусь»). Афармленне кнігі зроблена мастаком Георгіем Паплаўскім у нацыянальных традыцыях і на высокім прафесіянальным узроўні. Ілюстрацыі выкананы спосабам афорта. Кніга друкавалася на паліграфкамбінаце імя Якуба Коласа.

Дыплома першай ступені ўдастоены 17 выданняў. Сярод іх кнігі мастацкай літаратуры выдавецтва «Беларусь»: «Бібліятэка беларускай паэзіі» (мастак Леанід Прагін), зборнік нарысаў Тараса Хадкевіча «Мая Беларусь» (мастак Васіль Шаранговіч), раман Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім» (мастак Арлен Кашкурэвіч) і інш. Лепшымі фотаальбомамі прызнаны: «Беларусь Савецкая» (мастак Васіль Юрчанка), «Крэпасць-герой» (мастак Аляксей Яўменаў) і альбом пра Мінск «Узняты з руін» (мастакі Генадзь Грак і Уладзімір Круглоў).

Сярод узнагароджаных кніг — 33 выданні атрымалі дыпломы другой ступені, 22 кнігі — заахвочвальныя дыпломы.

Лепшых поспехаў у конкурсе дасягнула выдавецтва «Беларусь», яно атрымала 47 дыпломаў. Выдавецтву «Навука і тэхніка» прысуджана 9 дыпломаў, «Народнай асвеце» і «Вышэйшай школе» — па 6 дыпломаў, узнагароджаны таксама чатыры кнігі выдавецтва «Ураджай».

За мастацкае афармленне і паліграфічнае выкананне журы конкурсу прызнала лепшымі часопісы «Беларусь», «Работніца і сялянка», «Вожык», «Промышленность Белоруссии», Маладосць», «Бярозка» і «Вясёлка».

Адзначаныя на рэспубліканскім конкурсе выданні накіраваны ў Маскву на чарговы ўсесаюзны конкурс.

Кажуць людзі — «Добрая слава сама сябе абганяе». І праўда, аршанскі музей К. С. Заслонава атрымаў ужо сусветную вядомасць. За дваццаць гадоў з дня заснавання музей наведала амаль паўтара мільёна чалавек. Былі тут дэлегацыі з Польшчы, ГДР, Чэхаславакіі, В'етнама, Кубы, ААР і іншых краін свету.

Работнікі музея часта наладжваюць сустрэчы наведвальнікаў з партызанамі-заслонаўцамі, тут праводзяцца камсамольскія сходы, піянерскія зборы, прыём у камсамол і піянеры.

На здымку — дырэктар музея К. С. Заслонава Герой Савецкага Саюза М. Сіянін вядзе чарговую экскурсію.

Фота Ул. КРУКА.

ДОБРАМУ ПАЧЫНУ — ШЫРОКІЯ КРЫЛЫ

Дагавор аб сацыялістычнай садружнасці паміж калектывамі Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы і Мінскага ордэна Леніна трактарнага завода.

Пачын маскоўскіх Мастацкага акадэмічнага тэатра імя М. Горкага і Акадэмічнага тэатра імя Массавета, якія заключылі дагаворы сацыялістычнай садружнасці з вытворчымі калектывамі сталіцы, знаходзіць шырокую падтрымку сярод работнікаў мастацтваў нашай рэспублікі.

Першымі падтрымалі яго калектывы Вялікага тэатра оперы і балета БССР і Мінскага аўтамабільнага завода. І вось услед за імі, рыхтуючы дастойную сустрэчу 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, дагавор творчай садружнасці заключылі купалаўцы і трактарабудаўнікі. Рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі завода рашылі зрабіць сёлетні год годам высокай прадукцыйнасці працы і выдатнай якасці прадукцыі, а калектыў тэатра лічыць сваёй галоўнай задачай стварэнне спектакляў на высокім ідэйна-мастацкім узроўні, блізкіх і зразумелых народу, як вучыў Уладзімір Ільіч.

У пастанове ЦК Кампартыі Беларусі ад 17 студзеня 1969 года выказваецца ўпэўненасць, што дастойны ўклад да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна ўнясуць дзеячы навукі і культуры, наша працоўная інтэлігенцыя, усе работнікі разумовай працы, што яны будуць і надалей аддаваць свае сілы і веды вялікай справе камуністычнага будаўніцтва, з высокім натхненнем і настойлівасцю развіваць навуку і тэхніку, ствараць новыя яркія творы літаратуры і мастацтва, несці сацыялістычную культуру ў масы, дапамагаць выхоўваць падрастаючае пакаленне ў духу камунізма.

Наладжванне творчых сувязей трактаразаводцаў з калектывам аднаго з вядучых тэатраў рэспублікі будзе садзейнічаць паспяховаму ажыццяўленню гэтай важнай задачы.

У дагаворы аб сацыялістычнай садружнасці гэтых двух калектываў трактарабудаўнікамі прадугледжана:

— арганізоўваць сустрэчы артыстаў тэатра з наватарамі вытворчасці, ударнікамі і брыгадамі камуністычнай працы, з моладдзю завода, інфармаваць калектыў тэатра аб важнейшых падзеях у жыцці свайго прадпрыемства;

— прымаць удзел у абмеркаванні спектакляў купалаўцаў;

— дабіцца, каб кожны трактарабудаўнік пастаянна наведваў тэатр;

— з дапамогай артыстаў тэатра імя Я. Купалы падрыхтаваць вялікую канцэртную праграму мастацкай самадзейнасці трактарабудаўнікоў да 25-гадовага юбілею завода.

Гэты дагавор дапаможа калектыву завода яшчэ больш узмацніць работу па эстэтычнаму выхаванню рабочых і служачых. Творчыя сувязі з тэатрам дапамогуць павысіць прафесіянальнае майстэрства заводскіх калектываў мастацкай самадзейнасці. І наогул, шырокая сувязь артыстаў з рабочымі прынясе і тым і другім несумненную карысць, дапаможа ўстанаўленню яшчэ больш цесных кантактаў. Вось чаму купалаўцы і трактаразаводцы з вялікай радасцю падпісалі дагавор. Па гэтым дагаворы калектыў купалаўцаў прыняў на сябе наступныя абавязацельствы:

— падрыхтаваць да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна спектакль на гісторыка-рэвалюцыйную тэму і папоўніць тэатральную афішу новымі цікавымі пастаноўкамі;

— паказваць у Палацы культуры завода не радзей двух разоў у месяц усе лепшыя спектаклі рэпертуару тэатра;

— наладжваць сустрэчы артыстаў са знатнымі людзьмі завода, перадавікамі вытворчасці, арганізоўваць сустрэчы моладзі тэатра і завода;

— запрашаць трактарабудаўнікоў на абмеркаванне і здачу прэм'ер;

— арганізаваць для калектываў мастацкай самадзейнасці завода кансультацыі рэжысёраў, мастакоў і майстроў сцэны;

— праводзіць у цэхах завода лекцыі і гутаркі па гісторыі Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы;

— арганізаваць сумесна з трактаразаводцамі дзве творчыя сустрэчы ў падшэфных калгасах Лагойскага раёна;

— штомесяц праводзіць у цэхах завода творчыя справаздачы артыстаў тэатра аб сваёй рабоце;

— падрыхтаваць і правесці ў Палацы культуры трактарнага завода літаратурны вечар, прысвечаны творчасці Я. Купалы;

— стварыць на заводзе перасоўную выстаўку «Тэатр імя Я. Купалы — насустрач свайму 50-годдзю».

Па даручэнню калектыву завода дагавор падпісалі: дырэктар завода М. Слюнькоў, сакратар парткома А. Лукашык, старшыня заўкома прафсаюза Г. Чухнакоў, сакратар камітэта камсамола А. Заккіс і штампоўшчык, Герой Сацыялістычнай Працы Ф. Самусеў.

Ад імя купалаўцаў дагавор падпісалі: дырэктар тэатра, заслужаны дзеяч культуры БССР І. Міхалюта, сакратар партарганізацыі, народны артыст рэспублікі М. Яроменка, старшыня мясцкома, народная артыстка БССР М. Бялінская, сакратар камсамольскай арганізацыі У. Рагаўцоў і народны артыст СССР Л. Рахленка.

НАРАДЖАЮЦЦА МАНУМЕНТЫ...

Напярэдадні новага года на кафедру архітэктуры Беларускага політэхнічнага інстытута пазванілі з Сенненскага раёна.

— Архітэктара Лагуноўскага запрашаем на адкрыццё помніка ў саўгасе імя Гараўца.

Мемарыял на радзіме праслаўленага савецкага аса Героя Савецкага Саюза А. Гараўца — адзін з многіх помнікаў, распрацаваных за апошні час беларускімі дойлідамі і мастакамі.

А над якімі праектамі ідзе работа зараз?

Заглянем у майстэрні мінскіх архітэктараў.

Л. Левін, адзін з аўтараў Хатынскага мемарыялу, працуе над праектам помніка Івану Кабушкіну, які будзе ўстаноўлены ў Баранавіцкім раёне. Разам са скульптарам А. Анікейчыкам архітэктар выязджаў у вёску Станькава Дзяржынскага раёна. Тут мяркуецца пабудаваць помнік Марату Казею.

Над мемарыялам у гонар аршанцаў — герояў Вялікай Айчыннай працуюць скульптар Л. Зільбер і архітэктар Л. Соскін.

Не забылі подзвігаў свайго земляка Аляксандра Ісачанкі гамяльчане. У абласных праектных майстэрнях распрацоўваюць зараз мемарыял, цэнтрам якога стане скульптура, вылепленая мастаком Д. Паповым.

Скульптары і архітэктары працуюць таксама над праектамі помнікаў Мікалаю Арцюху ў Карэлічах, Любе Гайдычонак у Пухавічах, героям-камсамольцам у Стаўбцах.

М. БАРЫСАЎ.

ЗЯЛЁНАЯ АРХІТЭКТУРА ГОРАДА

І АДНО ДРЭВА — У ГОРАДЗЕ ВОІН. ● ПАСАДКІ — КОЛЬКАСЦЬ І ЯКАСЦЬ. ● МІНСКІЯ ПАРКІ — ЯКІ ІХ ЛЁС?.. ● КАДРЫ І ІХ УЗАЕМАДЗЕЯННЕ. ● ПАТРЭБЕН ГАЛОЎНЫ АРХІТЭКТАР ЛАНДШАФТУ.

У ВЯЛІКІМ ГОРАДЗЕ да паслуг жыхароў — тэатры, канцэртныя залы, музеі, магазіны, кіно, разнастайны транспарт, камфартабельнае жытло. Вялікі горад, здавалася б, здольны задаволіць усе патрэбы чалавека. Аднак...

У сучасным горадзе пераважаюць камень, бетон, асфальт. А яшчэ — шум.

Не дзіўна таму, што пры першым выпадку гараджане імкнуцца вырвацца за горад — туды, дзе засталіся некранутыя куточкі прыроды са свежай зелянінай і чыстай вадой. Але ці кожны гараджанін можа пабываць на прыродзе? Мы будуем курорты — сапраўдныя фабрыкі адпачынку. А ўсё ж тысячы і тысячы людзей летуюць у гарадах.

«Натуральна і лагічна будаваць не толькі курорты для адпачынку ад недарэчных гарадоў, але і самі гарады так, каб ад іх не даводзілася адпачываць», — гэтыя словы вядомага савецкага архітэктара А. Бурава прымушаюць задумацца.

Фарміраванне гарманічнага гарадскога асяроддзя — вельмі надзённая праблема. Яна шырока абмяркоўваецца архітэктурнай грамадскасцю з удзелам горадабудаўнікоў і географаў, біёлагаў і інжынераў зялёнага будаўніцтва.

Некаторыя аспекты гэтай праблемы, надзённыя для нашай рэспублікі, я і хачу закрануць.

Для Беларусі характэрныя мяккія формы рэльефу, плаўныя лініі берагоў рэк. Нашы гарады не ўяўляюцца без рэк: Полацк — без Заходняй Дзвіны, Гомель — без Сожа, Магілёў — без Дняпра, Гродна — без Нёмана. Мінску не надта пашанцавала — наша сталіца размешчана на водападзеле басейнаў Дняпра і Нёмана, на багатым пагоркамі Мінскім узвышшы. Свіслач з прытокамі Сляпянкай і Лошыцай — маловодная. Натуральных зялёных масіваў у межах горада вельмі мала. Аснова азелянення Мінска — паркі, якія ад цэнтра да ўскраін паступова пераходзяць у загарадныя лясныя масівы. Ландшафт цэнтральнай часткі сталіцы вельмі своеасаблівы, дзякуючы высокаму леваму берагу ракі, аздобленаму сілуэтам забудовы і прыгожа прарысаваным згібам пашыранага рэчышча з добраўпарадкаванымі набярэжнымі і сходамі да вады. Вялікія адкрытыя прасторы зялёнай поймы Свіслачы немалаважныя ў фарміраванні архітэктурнага аблічча цэнтра Мінска. Аднак усё гэта — здзейсненыя задумы першых пасляваенных гадоў. А хацелася б прасачыць на прыкладзе Мінска сённяшняе фарміраванне сістэмы зялёных пасадак у горадзе і перспектывы паляпшэння яго ландшафту.

На аснове зацверджанага ў 1946 годзе генеральнага плана Мінска была распрацавана новая схема яго азелянення, праведзены вялікія работы па добраўпарадкаванні тэрыторыі. Нягледзячы на бурны рост насельніцтва, да 1962 года забяспечанасць зялёнымі пасадкамі павысілася з 2,8 да 8,6 кв. м. на жыхара. Зялёныя плошчы горада паступова павялічваюцца. Але гэтага яшчэ мала.

У чым жа справа?

Можа ў няправільнай методыцы планавання і ўліку зялёных пасадак? Зялёныя пасадкі ў нас, як правіла, плануюць і вядуць справаздачнасць па іх у штуках, часам — у квадратных метрах азеляненых тэрыторый. У выніку такога ўліку планы выглядаюць выкананымі пры любой якасці работы.

Мабыць, планаваць трэба не паштучна, а цэлымі зялёнымі комплексамі, аб'яднанымі пэўнай архітэктурнай ідэяй. Ды і высаджваць не нізкагатунковыя, чэзлыя саджанцы, з якіх амаль палавіна гіне ў бліжэйшыя два-тры гады, а здаровыя, спецыяльна падрыхтаваныя дрэвы і кусты.

Трэба мець на ўвазе і тое, што тэрмін росту дрэў і кустоў адстае ад сучасных тэмпаў індустрыяльнага будаўніцтва. Мікрараён вырастае за год, а добрае дрэва — за дваццаць-трыццаць гадоў. Каб завяршыць садова-паркавую кампазіцыю, патрэбна яшчэ больш часу.

Сфарміраваць гарманічнае асяроддзе — гэта не проста насыціць яго «элементамі прыроды». Бо апрача санітарна-гігіенічнай зялёныя насаджэнні адыгрываюць важную кампазіцыйна-дэкаратыўную ролю. Тут ужо на першы план выступаюць не толькі задачы азелянення, але і праблемы ландшафтнай архітэктуры.

Эстэтычныя якасці архітэктурных ансамбляў, іх мастацкая выразнасць выйграваюць, калі яны непарыўна звязаны з навакольным пейзажам, а зелень надае завершанасць архітэктурна-мастацкаму вобразу горада.

Зялёныя пасадкі павінны, пачынаючыся ў прыгарадных масівах, насычаць горад паркамі, бульварамі, скверамі.

Ёсць два шляхі азелянення — ахоўваць ужо існуючыя пасадкі і — пасадзіць новыя. Але прыглядзімся да фактаў: бывае, за некалькі месяцаў пад тапарамі будаўнікоў гінуць дрэвы, якія раслі дзесяцігоддзі. Між тым, часам нават асобнае дрэва на фоне забудовы глядзіцца вельмі эфектыўна. А мы нішчым не толькі асобныя дрэвы, але і цэлыя ўчасткі зялёных пасадак. Вось прыклад: на тэрыторыі парку Перамогі плануецца пабудаваць спартыўны комплекс і Палац піянераў на адным з лепшых участкаў.

Становішча з паркамі ў Мінску дасыць-такі трывожнае. А паркі — гэта ж асноўныя звенні сістэмы азелянення горада, найбольш буйныя элементы зялёнай архітэктуры. Яны акумулююць свежае паветра, рэгулююць мікраклімат тэрыторый, якія прылягаюць да паркавых масіваў.

На вялікі жаль, мы не можам назваць у Мінску ні аднаго новага парку, які быў бы ў добрым стане, адпавядаў сучасным патрабаванням да яго. Ды і са старымі паркамі — далёка не ўсё ў парадку.

Парк Перамогі патрабуе рэканструкцыі і падсадкі. У парку Чалюскінцаў паступова выміраюць сосны. Парк імя Горкага занадта густа забудавалі.

Пакуль яшчэ не позна, трэба закладаць новыя паркі, правільна рэканструяваць старыя.

Азелянення патрабуюць і жылыя тэрыторыі, гэта справа ўсяго насельніцтва, усіх працоўных. Трэба толькі паклапаціцца аб тым, каб яна не ішла самацёкам. «Самадзейнае» азеляненне часта прыводзіць да безгустоўшчыны, хаосу, абязлічкі. Часам гэта проста расаджаныя па ранжыры дрэвы — замест маляўнічых іх груп. Часта гэта клумбы, абкладзеныя цэглаю, — замест яркіх, вольных па размяшчэнні колерных плям на сакавітым газоне. Адсутнасць прафесіянальнага кантролю за «самадзейным» азеляненнем толькі дыскрэдытуе саму яго ідэю. Дарэчы, не прыходзіць жа ў галаву жыхарам ды і не дазваляецца ім узводзіць у мікрараёне не прадугледжаныя праектам збудаванні або прабіваць вокны і дзверы ва ўжо збудаваным доме. Такі ж парадак трэба ўзаконіць і пры азеляненні і добраўпарадкаванні жылых тэрыторый.

Праўда, дамагчыся гэтага нялёгка. Будынкі, як вядома, здаюцца ў эксплуатацыю круглы год. А якое азеляненне можа быць узімку? Вось і застаюцца на лета голыя тэрыторыі, да якіх пасля ў нікога рукі не даходзяць. А самадзейнасць жыхароў часта прыводзіць да непажаданых вынікаў — садзяць дрэвы абы дзе і абы як, без уліку санітарна-гігіенічных норм.

Пры масавым індустрыяльным будаўніцтве, калі аднатыпнасць дамоў і кварталаў непазбежная, яе можна пераадолець не толькі цікавымі кампазіцыйнымі прыёмамі забудовы, той ці іншай групіроўкай будынкаў, але і — у значнай меры — зялёнай архітэктурай. Трэба толькі правільна і з густам арганізаваць ландшафт жылой тэрыторыі, завяршыць добраўпарадкаванне і азеляненне. А каб зрабіць усё гэта, патрэбны добрыя спецыялісты.

А ў нас пакуль што нават самае сур'ёзнае ў зялёным будаўніцтве праектуюць або архітэктары, якія не маюць дастатковай падрыхтоўкі ў дэкаратыўным садоўніцтве, дэндралогіі і іншых спецыяльных навуках, або інжынеры зялёнага будаўніцтва, мала дасведчаныя ў архітэктуры. Ды і гэтыя сілы распылены, раскіданы па розных арганізацыях, пазбаўлены кваліфікаванага агульнага кіраўніцтва.

А ўзяць фінансаванне ландшафтнай архітэктуры. Яно — за кошт агульных выдаткаў на добраўпарадкаванне, якія нярэдка пераводзяцца на іншыя мэты. Наспеў час, каб зялёнае будаўніцтва планавалася і фінансавалася гэтак жа, як, скажам, ахова здароўя.

Трэба неадкладна стварыць новыя гадавальнікі і аранжарэі («вытворчасць зялёнага будаўнічага матэрыялу» патрабуе часу і часу). Неабходна таксама скаардынаваць падрыхтоўку і акрэсліць спецыялізацыю кадраў, якія рыхтуюць Брэсцкі інжынерна-будаўнічы і Беларускі тэхналагічны інстытуты. У Беларускім політэхнічным інстытуце трэба адкрыць кафедру ландшафтнай архітэктуры. Падкрэслю, што не можа быць і гаворкі пра дубліраванне работы памянёных інстытутаў. Мэтазгодна стварыць у рэспубліцы спецыяльны навукова-даследчы і праектны інстытут азелянення гарадоў і арганізацыі месц загараднага адпачынку і турызму. На першым этапе гэта мог бы быць буйны аддзел пры адным з вядучых праектных інстытутаў.

Вельмі важна ўмацаваць усе звенні зялёнага будаўніцтва. Фінансаванне, праектаванне і дакладнае выкананне праектаў, аўтарскі нагляд павінны быць скаардынаваны. Я не кажу ўжо аб кантролі за іх узаемадзеяннем.

Шмат чаму можам павучыцца ў нашых суседзяў — украінцаў і прыбалтаў. Варта, напрыклад, як і яны, увесці ў гарадах пасаду галоўнага архітэктара ландшафту. Ён працаваў бы разам з галоўным архітэктарам горада (на правах яго намесніка).

Гарады нашы растуць. Каб у іх было зручна жыць, працаваць, адпачываць, мы мусім па-гаспадарску і неадкладна вырашаць праблемы ландшафтнай архітэктуры, якія ставіць перад намі жыццё. Бо гэтыя праблемы — зусім не другарадныя.

А. СЫЧОВА,
архітэктар.

З ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

Г. ВАШЧАНКА. ПАЛЕСКАЯ ПЕСНЯ (масла).

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За шматгадовую актыўную работу ў савецкім друку і паліграфіі Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў работнікаў часопіса «Беларусь»:

ГАНАРОВАЙ ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР — Глебку Пятра Фёдаравіча — члена рэдкалегіі часопіса; Гурскага Ілью Данілавіча — члена рэдкалегіі часопіса; Досіна Міхаіла Іванавіча — адказнага сакратара рэдакцыі; Калачынскага Міхаіла Іванавіча — галоўнага рэдактара часопіса; Новікава (Ракітнага) Мікалая Ісакавіча — рэдактара аддзела літаратуры і мастацтва; Шыловіча Георгія Уладзіміравіча — рэдактара аддзела нарыса і публіцыстыкі.

ГРАМАТАЙ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР — Пасміцюху Сяргея Мікалаевіча — начальніка цэха друкарні «Звязда»; Рэгіс Аляксандру Аляксандраўну — машыністку рэдакцыі; Ціхановіча Канстанціна Георгіевіча — загадчыка аддзела мастацкага афармлення часопіса; Цылава Ісака Абрамавіча — тэхнічнага рэдактара часопіса.

З ГРЫФАМ САМАГА МАЛАДОГА

Расказвае дырэктар выдавецтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна П. ВАРАБЕЙ.

Наша выдавецтва — самае маладое ў рэспубліцы. Сёлетні, 1969 год, для нас, па сутнасці, першы год сапраўднай планавай работы.

Выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна было створана для таго, каб выдаваць падручнікі і вучэбныя дапаможнікі для студэнтаў, манаграфіі і зборнікі навуковых прац супрацоўнікаў універсітэта. Менавіта такія выданні і значацца ў нашым тэматычным плане. Акрамя гэтага, сёлета мы пачнём выдаваць «Веснік БДУ імя У. І. Леніна». Ён будзе выходзіць у чатырох серыях тры разы на год.

Агульны аб'ём нашай кніжнай прадукцыі на 1969 год — 62 назвы тыражом каля 250 тысяч экземпляраў.

Перш-наперш, хочацца назваць тое, што вось-вось паявіцца на прылаўках кнігарань. У мяне на стале ляжаць сігнальныя экземпляры кніг «Ідэалагічная работа Камуністычнай партыі ў вёсцы ў 1919—1920 гг.» А. Русаковай, «Зарубежная літаратура ў беларускіх выданнях і перакладах» Н. Лапідуса, «Хрэстаматыя па ўводзінах у літаратуразнаўства» У. Карабана і Л. Кароткай, «Нарыс на экране» Е. Бондаравай і Л. Шылавай.

Неўзабаве выйдуць у свет таксама «Лекцыі па гісторыі КПСС (1937—1967 гг.)», падрыхтаваныя калектывам аўтараў, і кніга Л. Царук «КПБ — арганізатар культурнага будаўніцтва ў заходніх абласцях Беларусі».

Відаць, чытачам газеты цікава будзе даведацца пра тыя кнігі, якія адрасаваны не толькі выкладчыкам і студэнтам, але і работнікам культуры, літаратуры і мастацтва. Пачну з грамадска-палітычнай літаратуры.

Да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча мы рыхтуем да выдання калектыўную працу «Да 50-годдзя выхаду ў свет работы У. І. Леніна «Дзяржава і рэвалюцыя» і кнігу С. Віхарава «У. І. Ленін аб суверэнітэце саюзных рэспублік».

Знаходзяцца ў вытворчасці некалькі калектыўных зборнікаў. Гаварыць пра іх падрабязна, бадай, няма патрэбы, пра іх змест гавораць самі назвы. У прыватнасці, будуць выдадзены такія кнігі: «Карл Маркс і сучаснасць», «Дзейнасць Кампартыі Беларусі ў перыяд сацыялістычнага і камуністычнага будаўніцтва», «Пытанні навуковага камунізма», «Некаторыя пытанні эканамічнага развіцця БССР», «Нарысы дзяржавы і права БССР», «Пытанні гісторыі БССР» і інш.

Думаецца, многія чытачы звернуць увагу і на такія кнігі, як «Да пытання аб афармленні аднапартыйнай сістэмы ў СССР» А. Малашкі і «Палітычная арганізацыя ЗША» Г. Бойчанкі, якія таксама пабачаць свет у гэтым годзе.

Некалькі кніг выдаём мы па філалогіі. Цікавай абяцае быць кніга І. Баса «Літаратурныя пошукі, знаходкі, даследаванні». У ёй аўтар, абапіраючыся на малавядомыя архіўныя матэрыялы, даследуе рад важнейшых пытанняў развіцця беларускай літаратуры XIX — пачатку XX стагоддзяў, разглядае творчасць П. Багрыма, Ф. Багушэвіча, Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, ананімныя паэмы «Энеіда навыварат» і «Тарас на Парнасе». Да 100-годдзя з дня нараджэння А. Купрына выходзіць кніга Ф. Куляшова «Купрын аб літаратуры».

Выйдзе ў свет таксама некалькі калектыўных філалагічных зборнікаў («Савецкае славяназнаўства», «Лексікалогія і граматыка», «Пытанні публіцыстыкі» і інш.).

Акрамя гэтага, будзе выпушчана шэраг кніг па фізіцы, матэматыцы, хіміі, біялогіі і іншых галінах навукі.

КІНО

КАЛІ ДАСЯГНУТА МЭТА

У ПАЛЕСКІМ сяле вясёлае, маляўнічае свята. З экрана б'е крыніцай радасць.

Камера рухаецца па ўсмешлівых тварах, спыняецца на немаладым ужо чалавеку, набліжае яго да нас. Чалавек зацягваецца папяросай, затрымаўшы ля твару далонь, павольна выпускае кольцы дыму. Мы бачым, як радасць у яго вачах змяняецца смуткам. Ён доўга глядзіць на дзяцей, якія танцуюць, і раптам на яго твары зноў паяўляецца ўсмешка. У маладосці ён быў зухаватым танцорам.

А потым на ўвесь экран цітр: «Мужнасць».

Так называецца кінаапавяданне, над якім працавалі рэжысёр Арсен Ястрабаў, сцэнарысты Аляксандр Шлег і Віктар Гарохаў і аператар Анатоль Сіманаў.

Герой апавядання — брыгадзір трактарнай брыгады Павел Ігнатавіч Канопліч.

Вось ён ідзе па родным сяле, ідзе не спяшаючыся, крыху ў развалку, спыняецца, закурвае, гаворыць з таварышамі па брыгадзе.

І ў тым, як умее ён слухаць, быць немнагаслоўным і пераканаўчым, як глядзяць і слухаюць яго іншыя, — адчуваецца яго душэўная сіла і абаяльнасць. Бачыш, што чалавека гэтага паважаюць, што чалавек гэты любіць людзей і зямлю, на якой стаіць яго дом, поле, па якім вось ужо трыццаць гадоў водзіць ён свой трактар. Неаддзельнасць яго ад зямлі адчуваеш у спрытных, размераных рухах дужых рук, ва ўнутранай сабранасці, у выверанай дакладнасці, стрыманасці, па якіх амаль беспамылкова вызначаецца чалавек моцны і цэльны.

Але прайшло ўжо паўкарціны — вядзе па полі свой трактар Канопліч, а мы яшчэ не ведаем, чаму гэты фільм называецца «Мужнасць».

Але глядзіце ўважліва — аўтары нічога не падкажуць, толькі глядзіце — вось Канопліч націскае на педалі, і яго чаравікі чамусьці згінаюцца пасярэдзіне... амаль пад прамым вуглом...

Так-так, гэта той самы адважны разведчык Канопліч, што вярнуўся з Вялікай Айчыннай без абедзвюх ног. Вось ужо чвэрць веку водзіць ён трактар. І адразу ясна, што на экране — мужнасць. Разумееш, чаму так гараць у дзяцей вочы, калі яны слухаюць расказ Паўла Ігнатавіча.

К. С. Станіслаўскі гаварыў аб тым, што кожнае знешне-фізічнае дзеянне мае адпаведнае яму ўнутранае псіхалагічнае і наадварот, і толькі адзінства іх нараджае арганічнасць, праўду мастацтва, дзе аб'ектам даследавання заўсёды бывае чалавек, яго характар, яго душэўны свет, яго грамадзянскія паводзіны.

Стрыманае, спакойнае ападанне, дакладны, немнагаслоўны тэкст (а колькі яшчэ дакументальных, ды і мастацкіх фільмаў хварэюць на нястрымнае мнагаслоўе!), простае кампазіцыйнае рашэнне, заўсёды падначаленае галоўнай думцы і настрою, высокі прафесіяналізм аператара, — вось што вызначае арганічнасць гэтай стужкі, яе кінапраўду.

І хоць ёсць у карціне агрэхі — часам рваныя, неапраўданыя логікай і рытмам апавядання мантажныя стыкі эпізодаў, некаторая аднастайнасць аператарскіх фарбаў, — «Мужнасць» нясе змястоўны зарад вобразнай публіцыстыкі, высокаэмацыянальную верагоднасць дакументальнага фільма. Няхай не ўсё ўдалося аўтарам карціны, але яны дасягаюць мэты ў галоўным, вызначальным кірунку развіцця дакументальнага кінафільма. Іменна кінафільма, у адрозненне ад дакументальнага тэлефільма.

Чаму я падкрэсліваю гэта? Сёння дакументальны кінематограф, на маю думку, павінен вызначыць, што ж адрознівае яго ад тэлевізійнага фільма, усвядоміць свае прэрагатывы і перавагі, каб даваць гледачу тое, што непадуладна тэлеэкрану, — мастацтва ўласнае, самастойнае.

Буйны план, які ў дваццатыя гады зрабіў рэвалюцыю ў сусветным кіно, і які па праве называюць паэзіяй экрана, сёння не з'яўляецца ні манаполіяй кінематографа, ні яго галоўным выяўленчым сродкам. Больш таго, са з'яўленнем шырокага і шырокафарматнага экрана буйны план стаў вельмі небяспечны. Уявіце, што вы глядзіце шырокафарматны дакументальны фільм, вам расказваюць аб добрым, вартым увагі чалавеку, — і вось на ўвесь шасціметровы экран з'яўляецца яго твар, а ён — непрыгожы, неэстэтычны: зубы крывыя, вочы косяць або яшчэ што-небудзь... Увесь эмацыянальны і драматургічны лад эпізода або цэлага фільма тады разбураецца, працуе ўхаластую, экран траціць сілу ўздзеяння на гледача.

Аўтары фільма «Мужнасць» пазбеглі гэтага. Да кульмінацыі кожнага сэнсавага эпізода падводзяць нас не назойліва, не спяшаючыся, пераконваючы верагоднасцю таго, што адбываецца, — яны давяраюць гледачу, даюць яму самому магчымасць асэнсаваць і ацаніць тое, што ён бачыць на экране. Яны ўцягваюць нас у свой расказ, і з назіральнікаў мы становімся нібы ўдзельнікамі размовы. Толькі ў канцы фільма паведамляюць яны аб лёсе свайго героя, аб тым, што ён не толькі застаўся ў страі, але і стаў Героем Сацыялістычнай Працы. А там, дзе развіццё апавядання дасягае драматургічнай мяжы, — згінаюцца пустыя чаравікі, мы не чуем з экрана ні аднаго слова, а самі сабе гаворым: «Так, гэта мужнасць!»

Сапраўднасць дакумента, знойдзеная і дакладна перададзеная атмасфера завалодваюць не толькі ўвагай, але і памяццю гледачоў. Мы назаўсёды запомнім выдатнага чалавека Паўла Ігнатавіча Канопліча. І гэта галоўнае.

В. МІХАЙЛОЎСКІ.

Слова пра маладзейшага сябра

ПАЧЫНАЛАСЯ, ЯК У МНОГІХ

Пульхныя сняжынкі ціха садзяцца на каўнер, шапку, прыліпаюць да акуляраў. Срабрысты зімовы дзень. Высокі малады чалавек, акружаны крыклівай чародкай дзяцей, лепіць снегавую бабу. Вялікую снегавую бабу. Такой, канечне, не будзе ва ўсім Гомелі!

— Дзядзя Пеця, гэты камяк спатрэб'цца?

— Давай! На галаву спатрэбіцца,—тонам роўнага гаворыць малады чалавек хлопчыку.

І вось баба ўжо гатова. Дзядзя Пеця глядзіць на гадзіннік:

— Ну, я пайшоў...

— Грыміравацца?

— Ага.

Малады артыст Пётр Вараб'ёў пайшоў у тэатр. Пасля такога цудоўнага адпачынку настрой у яго бадзёры, радасны. І наогул жыццярадаснасць—нязменны спадарожнік яго жыцця.

А пачыналася ўсё як у многіх. Пётр закончыў сярэднюю школу і рамеснае вучылішча адначасова і быў накіраваны на завод імя Кірава ў Віцебску. Потым па камсамольскай пуцёўцы ён едзе ў казахстанскія стэпы на асваенне цалінных земляў. Потым сцяжынкі геалагічнай экспедыцыі па адшуканню нафты і вады прыводзяць яго ў бяскрайнія башкірскія прасторы.

І заўсёды, як толькі выпадала вольная мінута,—ён забаўляў таварышаў. Між іншым, «забаўляў»—гэта не тое слова. Пеця пісаў вершы, эпіграмы, сцэнкі і тут жа іх выконваў. Эх, і даставалася таму, хто трапляў пад агонь яго жартаў!

Тым не менш Пятро ніколі не марыў стаць артыстам. Сцэну ён лічыў здабыткам нямногіх «выбраннікаў», людзей выдатных, а ў сябе не верыў. Яму здавалася, што, акрамя ўсяго, ён яшчэ і нязграбны.

— Мяне больш цягнула выступаць па радыё,—прызнаецца Пятро Вараб'ёў. — Там сам-насам з мікрафонам. Там ніхто цябе не бачыць. Галоўнае, каб толькі голас быў прыгожы...

І ён чытаў, чытаў многа і ўзахлёб, асабліва Маякоўскага.

Лёс Пятра вырашыўся на Рэспубліканскім аглядзе мастацкай самадзейнасці. Пасля агляду яго запрасілі ў трупу Рэспубліканскага тэатра юнага гледача акцёрам. Потым ён перабраўся ў родны Віцебск, у тэатр імя Якуба Коласа. Там і сустрэўся з вопытным майстрам сцэны рэжысёрам Іосіфам Сцяпанавічам Паповым, у якога паверыў, з якім звязаў свой далейшы творчы лёс. І калі Іосіф Сцяпанавіч пераехаў у Гомель, услед за ім паехаў туды і Пётр Вараб'ёў.

— Калі б гэтай сустрэчы не было, — расказвае малады акцёр,—дык, мусіць, вы ніколі б мяне і не ўбачылі на сцэне. Асабліва цяжка было рабіць першыя крокі. Я тады начамі не спаў... «Тэатр — ёсць мастацтва адлюстроўваць жыццё»,—паўтараў я цытату з Станіслаўскага. Але што з таго? Іосіф Сцяпанавіч на чарговай рэпетыцыі зноў быў незадаволены. А як хацелася пачуць ад яго — «добра»!

Чытачы газеты «Літаратура і мастацтва», мабыць, заўважылі, што такое «добра» артыст потым чуў не раз. У рэцэнзіях на спектаклі Гомельскага тэатра аўтары даволі часта спыняліся на ігры Пятра Вараб'ёва. І гэта натуральна. Яго нельга не заўважыць нават у маленькім эпізодзе—акцёр ён з тых, хто ўсё на сцэне робіць з захапленнем і ўмее захапіць партнёраў. Але пакуль...

Роля сержанта ў спектаклі «Прызнанне ў нянавісці» І. Штока не атрымлівалася ніяк! Пятнаццатую рэпетыцыю б'юцца з ім партнёры і рэжысёр. Пятнаццаць рэпетыцый—і нічога! А на шаснаццатай ён рашае пакінуць тэатр! Трэба вяртацца на завод або ў геалагічную экспедыцыю. Там было ўсё ясна. Там атрымлівалася.

І вось доўгая размова з Іосіфам Сцяпанавічам сам-насам. Два дні не з'яўляўся Пятро ў тэатры.

Упарта прабіваючы лыжню па свежым глыбокім снезе, надвячоркам ён дабраўся да адзінокай хаткі знаёмага лесніка. Сядзелі ля горача напаленай печкі, пілі разведзены вадой спірт, закусвалі зайчацінай, гаварылі.

Раніцай ляснік прынёс закасцянелага на марозе касога. Кінуўшы тушку да ног, буркнуў:

— Адтае, асвяжуй...

Пятро з цікавасцю глядзеў на на яго, думаў. Ён ведаў, што стары любіць людзей, але не мірыцца з іх недахопамі, і што ён дужы, але слабейшага не пакрыўдзіць.

— Дык гэта ж мой сержант!— мільганула ў галаве.

«Цяпер атрымаецца! Цяпер атрымаецца»,—спяваў снег пад лыжамі, калі ён вяртаўся дадому.

І сержант сапраўды атрымаўся!..

Сёння за плячыма Пятра Вараб'ёва дзесяткі сыграных роляў. У газетах ужо не раз пісалі і пра разумнага Вальтэра Шэрынга ў спектаклі па п'есе А. і П. Тур «Перабежчык», і пра непрымірымага да фальшы і несумленнасці Васіля з п'есы В. Розава «У дзень вяселля», і пра сімпатычнага сваёй юнацкай запальчывасцю Сеўку, і, канечне ж, пра ёмка вылепленага акцёрам Швандзю. А я як старэйшы сябар, партнёр Пеці Вараб'ёва па новай рабоце хачу расказаць аб сваіх сустрэчах з ім на сцэне.

Да 50-годдзя БССР наш тэатр паставіў спектакль па аповесці Сяргея Грахоўскага «Рудабельская рэспубліка». Ёсць там роля Лявсна Адзінца, яе іграе Пётр Вараб'ёў. Роля невялікая па аб'ёму, але Лявон вырастае ў фігуру прыкметную, па-сялянскаму мудрую і моцную.

Вось ён стаіць—высокі, хударлявы, у парваным шынялі без рэмня, у старой салдацкай мярлушкавай шапцы. На шэра-зямлістым твары з запалымі ад недаядання шчокамі адбітак глыбокіх клопатаў. Ён, рэўкомавец, акружаны насядаючымі бабамі, якія патрабуюць панскай зямлі.

— Зямля перасохне! Гной выветрыцца!—крычаць яму ў твар бабы.

— Ды дзе яна перасохне?! Гразь яшчэ па калена!

Ён ведае тое, чаго не ведаюць бабы. Дзяліць рана! Кулацтва ўзніме галаву. Няўжо яны не разумеюць? Ён бы зрабіў для іх усё. Жыцця, здаецца, не пашкадаваў бы.. .

— Ды ціха вы, бабы, ціха!.. Вось, далібог, як маленькія!.. Ды можа пра вас мы ў першую галаву і дбаем!? Прымяраем сто разоў!—і з дзіцячай крыўдай у голасе:—А вы...

Доўга глядзіць на прыціхлых баб, разам з глыбокім уздыхам цяжка апускае руку, ссутуліўшыся, адварочваецца. Здаецца, выйграў «бой».

Стаіш на выхадзе за кулісамі і думаеш: «Адкуль у гэтага хлопца такая перакананасць? І не крычыць жа, гаворыць нямнога, а як прыціхлі бабы!..» І здаровая творчая зайздрасць ахоплівае цябе.

...За акном гарэзная частушка, якую спявае Ульяна—жонка Лявона.

— Ох, і галасістая ў цябе баба, Лявон!—захапляецца яго сябар.

— Гэта так!.. Чаго-чаго, а голасу ў яе хапае!...

Вось і ўсё, што адказаў Лявон. Але ў словах яго чуваць і гордасць за жонку, любоў да яе, і мужчынская прыхаваная пяшчота. І такая фраза, усяго толькі фраза, вартая іншага доўгага маналогу.

Усё больш і больш я пераконваюся, што мой малады калега— таленавіты і ўдумлівы акцёр. Ён лёгка «схоплівае» заўвагі, шукае дэталі, пільна ўглядаецца ў жыццё.

Вараб'ёў мала гаворыць, больш спрабуе, прапануе.

— Можа, так?—пытаецца ў рэжысёра.

— Дрэнна!—крычыць з залы рэжысёр.

— А вось так?..

І так амаль кожны дзень. Да таго часу, пакуль рэжысёр не скажа: «О, цяпер можна цярпець».

Няўдачы? Што ж, яны бываюць. Творчая біяграфія маладога акцёра яшчэ толькі пачынаецца. І я жадаю яму, каб на шляху да перамог былі сапраўдныя творчыя цяжкасці. Бо толькі яны загартоўваюць акцёра, не даюць заспакойвацца.

Пётр ФІЛІПАЎ,
заслужаны артыст БССР.

ЗАЎСЁДЫ МАЛАДАЯ

«ПАЎЛІНКА» НА СЦЭНЕ СЛОНІМСКАГА НАРОДНАГА ТЭАТРА

П'есы, як і людзі, маюць свой лёс: у адных шчаслівы, у другіх— не вельмі. У «Паўлінкі» лёс зайздросны. П'еса абышла сцэны многіх тэатраў краіны, а ў Беларусі дзе толькі ні ставілася! І ўжо больш за 24 гады не сыходзіць са сцэны Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

З цікавасцю чакалі ў Слоніме прэм'еры «Паўлінкі» ў народным тэатры.

...Гасне святло. У перапоўненай зале гучаць мелодыі беларускіх народных песень. Рассоўваецца заслона. Глядач адразу ж трапляе ў палон чароўнай і такой рэалістычна верагоднай атмасферы вясковага жыцця цяпер ужо далёкай ад нас пары. З маладой гарэзлівасцю і лёгкім дзявочым смуткам гаворыць Паўлінка свой першы маналог: «А ўсё-такі нешта нецікава на сэрцы. І чаго яму, бедненькаму, нестае?..»

Трэба сказаць, што самадзейныя артысты працавалі з захапленнем. Яны ведалі, што ім цяжка канкурыраваць з прафесіянальным тэатрам (ды яшчэ з купалаўскім акадэмічным!), з кіно, але жаданне сказаць «сваё слова» брала перавагу. Да таго ж народныя сакавітыя характары, чароўная і маляўнічая мова, востра камедыйныя сітуацыі былі добрай школай для аматараў сцэны.

Першай вартасцю спектакля ў Слоніме стала вернасць выканаўцаў драматургічнай аснове — п'есе Янкі Купалы. Пры ўсіх прыватных недахопах, спектакль заваёўвае гледача, прыносіць радаснае пачуццё сустрэчы з даўно знаёмай чытачам (і гледачам па кінафільму) п'есай у новым—старанным і трапяткім—выкананні. Артысты народнага тэатра здолелі так сыграць некаторыя эпізоды, што ты ўспрымаеш як невядомыя табе нават даўно знаёмыя сцэны. І зала сустракае смехам, скажам, Агату, якая гаворыць, нібы вось тут, зараз на сцэне знаходзіць гэтыя словы: «Тудэма-сюдэма, куды тут садзіцца! Ноч на дварэ, кабыла за плотам, паўвярсты да дому, а гэты тудэма-сюдэма, начніца касавокая, не вытрымаў, каб людзям не нарабіць у ночы неспакойства...»

І далей глядач з непасрэдным пачуццём сочыць за тым, як разгортваюцца камедыйныя падзеі. Актыўнае ўзаемадзеянне залы і сцэны працягваецца аж да заключных рэплік Сцяпана Крыніцкага: «Каханенькія, родненькія, дзве дзюркі ў носе і скончылася!»

Яркімі, маляўнічымі рысамі характару надзяляе сваю гераіню выканаўца ролі Паўлінкі Святлана Варвашэвіч. Яна перадала прывабнасць і душэўную прыгажосць сялянскай дзяўчыны. У спектаклі мы бачым яе і вясёлай, і жыццярадаснай, і задумлівай, і пакутуючай. І гэтыя змены настрояў у гераіні жыццёва апраўданыя, гранічна натуральныя і заканамерныя.

Цікава іграе ролю Пустарэвіча Андрэй Каханоўскі. Яго Пустарэвіч—весялун, жартаўнік. Любіць пагутарыць з моладдзю. Крыху баязлівы, але стараецца не паказаць гэтага. Часам пакрыквае на жонку, хоць і пабойваецца яе. Іграе Каханоўскі свабодна, лёгка.

Аляксандру Гуку ўдалося знайсці свае фарбы для вобраза Быкоўскага. Малады акцёр не пайшоў на простае капіраванне вобразаў, створаных прафесіянальнымі майстрамі, як часта робяць некаторыя выканаўцы гэтай ролі на самадзейнай сцэне. Праўда, ён іншы раз збіваецца, траціць псіхалагічную праўду ў паводзінах героя.

Ролю Сцяпана іграе рэжысёр тэатра Мікалай Варвашэвіч. Іграе яго энергічным, хітраватым і не вельмі шчодрым. Выканаўцу ўдалося знайсці адпаведны грым, дакладныя дэталі ў характары, у манерах. Удумліва і праўдзіва іграе Альжбету Людміла Клімовіч. Яе Альжбета—мяккая, душэўная не мітуслівая жанчына. Тонка адчувае гумар, жарт.

Жывым, вельмі шчырым і непасрэдным атрымаўся ў спектаклі Якім Сарока—А. Цярэнін. Якім— па-юнацкаму гарачы, крыху фантазёр, чысты душой. Праўда, А. Цярэнін бывае часам скаваны, але гэта—яго першы выхад на сцэну.

Жывасць дыялогу, яркасць вонкавага малюнку і паводзін персанажаў п'есы вызначаюць мастацкую своеасаблівасць гэтага спектакля. Нацыянальную характэрнасць прыдаюць яму і народныя матывы ў дэкарацыях (мастак П. Слезнік) і музычным афармленні (М. Гарабец), пабудаваным на народных мелодыях і песнях.

Слонімскі народны тэатр заўсёды вызначаўся сваім выканаўчым ансамблем. У тэатры выхавана цэлая плеяда таленавітых самадзейных акцёраў—К. Ярашчук, М. Федзюкоў, Ф. Ракевіч, К. Паляшчук, Л. Літвіненка і другія. У «Паўлінцы» прымае ўдзел і моладзь. Змены ў творчым складзе, што адбыліся ў апошні час, не парушылі ўласцівае гэтаму калектыву пачуццё ансамбля. У новай рабоце Слонімскага народнага тэатра ёсць, як я гаварыў вышэй, і асобныя пралікі. Некаторым маладым акцёрам не хапае яшчэ выканаўчай культуры. Але затое ўласцівая тая шчырасць, якая заўсёды характэрна для народнага мастацтва. А адсюль і сапраўдны поспех: гэта самая цікавая і значная з апошніх гадоў работа народнага тэатра. Рэжысёр М. Варвашэвіч паказаў сябе ў гэтай пастаноўцы не толькі ўдумлівым інтэрпрэтатарам п'есы, а і добрым настаўнікам самадзейных артыстаў.

Анатоль ІВЕРС.

ДВАНАЦЦАЦЬ ВЫРАЯЎ

ЯК ДОБРА, што ў нас многа дзіцячых музычных школ! Як добра... Вось крочаць першаклашкі з нотнікамі. Усе яны сур'ёзныя, важныя... Раптам хто-небудзь зрываецца на лёгкадумны галоп. Тузане сваю аднакласніцу за танюсенькую, бы хвост у кацяняці, касічку і дае лататы.

Дзеці заўсёды дзеці, нават гэтыя, з музычнай школы, чые чулыя душы паспелі ўжо крыху спазнаць цудоўны свет мастацтва...

Так думаў я, калі гутарыў з дырэктарам мінскай музычнай школы № 2 Васілём Мікалаевічам Варатніковым аб выхаванні дзяцей.

— Па-мойму, усе школы абавязаны гэтым займацца,— задуменна гаворыць Васіль Мікалаевіч. — Вядома, агульнаадукацыйная школа мае большую сферу ўплыву на падлетка, затое ў нашых руках — апарат больш тонкі, мы павінны пранікаць у самую глыбіню душы дзіцяці. У нашых руках музыка.

Я перачытваю словы, выпісаныя з пісьма Д. Кабалеўскага да В. Варатнікова, з якім ласкава дазволіў мне пазнаёміцца Васіль Мікалаевіч. Колькі ў іх глыбокага непакою кампазітара аб музычным выхаванні дзяцей! «Мы доўга яшчэ будзем расплачвацца за тое, што некалькі пакаленняў моладзі было выпушчана нашымі школамі эстэтычна зусім нявыхаванымі, што яны нават не дакрануліся да свету мастацтваў, не навучыліся ні любіць сапраўднае мастацтва, ні разумець яго...» Чытаю і разумею, што Васіль Мікалаевіч — гэта практык, які ўмее выхоўваць і прывіваць эстэтычныя густы.

Дванаццаць выпускаў зрабіла ўжо музычная школа. Дванаццаць выраяў выпусцілі са сваіх клапатлівых рук Васіль Варатнікоў і яго калегі. Маладыя музыканты, зачараваныя на ўсё жыццё цудоўным светам мастацтва, паканчалі пасля гэтага музычныя вучылішчы, кансерваторыі і аддаюць свае здольнасці народу.

Цяжка пісаць творчы партрэт дырэктара музычнай школы. Гэта і кіраўнік калектыву, і арганізатар навучальнага працэсу, і музыкант, і педагог. Ён — заслужаны дзеяч культуры БССР, выкладае ў школе і ў кансерваторыі, ён — старшыня гарадскога метадычнага савета выкладчыкаў музычных школ, дэпутат гарадскога Савета.

Ва ўсім гэтым і трэба шукаць яго сапраўднае «я».

Школа ўтварылася ў 1948 годзе як філіял першай музычнай школы для дзяцей рабочых аўтазавода. Дырэктарам Варатнікоў быў прызначаны ў 1955 годзе, калі гэты філіял стаў музычнай школай № 2. Тады яна якраз пераехала на вуліцу Чалюскінцаў, заняла некалькі зусім не прыстасаваных да заняткаў музыкай пакойчыкаў у звычайным жылым доме.

Праходзячы міма будынка, акружанага соснамі, слухаючы музыку, якая далятае з вокнаў, я міжволі думаў аб гармоніі прыроды і музыкі, аб тым, як добра, што дзеці бягуць да Шапэна і Чайкоўскага менавіта праз парк...

Ці не пра тое думаў і Васіль Мікалаевіч, калі «адваёўваў» для школы прысядзібны ўчастак, калі разам з педагогамі расчышчаў двор ад друзу і смецця, калі так і не з'ездзіў у адпачынак, — усё стараўся паспець засадзіць двор дрэўцамі.

Мусіць у Варатнікова-дырэктара сапраўды развіта гаспадарская жылка. Як бы там ні было, а 2-я музычная з былой «прымачкі», што кватаравала на другім паверсе жылога дома, стала адной з лепшых па тэхнічным абсталяванні музычных школ рэспублікі, з добрымі класамі і кабінетамі, з цудоўнай канцэртнай залай, дзе летась вучні прымалі ганаровых гасцей — дэлегатаў 5-га з'езда кампазітараў Беларусі...

У гэтым — стыль Варатнікова-дырэктара. Такі стыль і Варатнікова-педагога. Невыпадкова трынаццаць яго выхаванцаў, якія атрымалі вышэйшую музычную адукацыю, вярнуліся ў школу выкладчыкамі.

— Скажыце, Вера Канстанцінаўна, — запыталіся мы ў В. Дзінінай, — вы самі прыйшлі ў школу ці Васіль Мікалаевіч запрашаў вас?

— І сама, і запрашаў... Калі я вучылася ў адзінаццацігодцы, дырэктар некалькі разоў сустракаў мяне і ўгаворваў вярнуцца потым у школу...

В. Дзініна працуе педагогам ужо тры гады. У астатніх дванаццаці стаж крыху большы ці меншы. Гэта таксама «работа» дырэктара-выхавацеля, даведзеная да лагічнага канца.

Перада мной даклад аб дзейнасці школы, напісаны з выпадку яе 15-годдзя, і дзве апошнія гадавыя справаздачы. Лічбы, мерапрыемствы... Як было, відаць, цяжка запратакаліраваць жывыя справы ў сухія справаздачы! Яшчэ цяжэй расшыфраваць гэтыя запісы — спатрэбілася б не адзін дзесятак старонак. І тут не так здзіўляе колькасць зробленага, як якасць, высокі творчы ўзровень.

Цікава прайшлі вечары з удзелам віднейшых дзеячоў беларускай культуры, творчых калектываў, студэнтаў і выкладчыкаў кансерваторыі, музычнага вучылішча імя Глінкі. На вечарах «Прыгажосць у жыцці» і «Я. Купала ў беларускай музыцы» выступалі народны артыст СССР Р. Шырма, кампазітар Я. Цікоцкі, акадэмік П. Глебка, паэтэса Э. Агняцвет, літаратуразнаўца А. Есакоў, мастацтвазнаўца П. Нікіфараў і творчыя сілы кансерваторыі, філармоніі, музычнага вучылішча і самой школы. На тэматычным вечары «Непераможная і легендарная», праведзеным у гонар 50-годдзя Савецкай Арміі, выступілі пісьменнік, генерал-маёр у адстаўцы М. Аляксееў і ансамбль песні і танца Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі.

Дзеці і самі ўдзельнічаюць у музычных лекторыях, ілюструюць выступленні кампазітараў на занятках універсітэта культуры, з поспехамі выступаюць перад работнікамі гарадскіх арганізацый і жыхарамі сёл, выязджаюць з абменнымі канцэртамі ў гарады рэспублікі і за яе межы, саліруюць у філармоніі ў суправаджэнні дзяржаўнага аркестра БССР. Яны працуюць над музыкай, якая яшчэ не выконвалася ні адным дзіцячым калектывам у рэспубліцы, вывучаюць навінкі не толькі савецкіх кампазітараў, але і кампазітараў краін сацыялістычнай садружнасці і з поспехам прапагандуюць іх сярод беларускіх слухачоў. Такі змест «птушачак» у пратаколе.

Не ведаю, можа Варатнікову памагаюць «асабістыя сувязі», калі можна так назваць яго дружбу з кампазітарамі, пісьменнікамі, артыстамі, педагогамі беларускіх культурных і музычных устаноў. Або можа ён выкарыстоўвае ў «асабістых мэтах» сваю грамадскую нагрузку— пасаду старшыні гарадскога метадычнага савета? Калі так, дык гэта вельмі добра, бо з дапамогай «асабістых сувязей» у школе пабывалі і выступілі перад дзецьмі Д. Кабалеўскі, В. Салаўёў-Сядой, група ленінградскіх артыстаў, педагогі і студэнты музычных устаноў іншых гарадоў краіны.

Па-сапраўднаму таленавіты арганізатар жыве заўсёды новым, разумее гэтае новае, умее ўвасобіць яго ў жыццё, умее мысліць па-дзяржаўнаму.

У справаздачах за мінулыя навучальныя гады можна ўбачыць наступныя лічбы: па класах баяна, фартэпіяна, скрыпкі навучаецца 329 чалавек, па астатніх 14 інструментах —120. Прапорцыя яўна яшчэ не суразмерная, бо ў «астатнія» ўваходзяць такія «хадавыя» інструменты, як труба, кларнет, кантрабас, трамбон, флейта, фагот, ударныя і інш. А для рэспублікі важна мець разнастайныя музычныя кадры!

Цяпер у школе ёсць цэлыя аркестры, ансамблі, квартэты з гэтых «астатніх» музычных інструментаў. І як натхнёна, цудоўна гучыць у іх выкананні самая складаная музыка. Прапаганда ідзе шырока: на музычных лекторыях і вечарах, канцэртах і занятках універсітэта культуры.

Асобна хочацца спыніцца на тым, як школа прапагандуе і развівае беларускую музыку для дзяцей. Многія беларускія кампазітары прыходзяць у школу, знаёмяцца з дзецьмі і потым пішуць для іх музычныя творы. Напрыклад, кампазітар Я. Цікоцкі напісаў фантазію на дзве беларускія тэмы для фартэпіяна ў суправаджэнні аргана, арфы і фагота.

Ці ёсць у гэтым заслуга Варатнікова? Ёсць і вельмі вялікая. Бо гэта ён прывабліває ў школу кампазітараў, нацэльвае іх на стварэнне дзіцячых музычных твораў.

Пётр Пятровіч Падкавыраў так сказаў пра Васіля Мікалаевіча:

— Варатнікоў — чалавек вялікай культуры, які стаіць на ўзроўні свайго часу і вельмі добра разумее задачы сучаснага мастацтва. Апрача таго, ён цудоўны адміністратар і таленавіты арганізатар. Якія б музычныя ідэі ні прыходзілі яму ў галаву, так сказаць, у слоўнай фантазіі, ён просіць нас, кампазітараў, увасобіць іх у фантазію гукаў... Надаўміць ствараць дзіцячыя творы для чатырох—шасці і больш інструментаў, да гэтага, ведаеце, трэба дадумацца... Нам, кампазітарам, і ў галаву гэта не прыходзіла...

Я не хацеў усім гэтым, што напісалася, падкрэсліць, што Васіль Мікалаевіч — фігура, адзіная ў сваім родзе. У многіх сваіх рысах ён — «з'ява» тыповая для нашых дырэктараў. І гэта радуе.

Б. ТКАЧЭНКА.

ПАДМАСКОЎНЫЯ ВЕЧАРЫ

У падмаскоўным горадзе Раменскае, у Палацы культуры клуба «Сатурн», пачаўся цыкл вечароў, прысвечаных братнім саюзным рэспублікам. Першы вечар быў прысвечаны Беларускай ССР. На гэты раз умяшчальную залу Палаца культуры запоўнілі маладыя і пажылыя рабочыя, студэнты, прадстаўнікі партыйных і савецкіх арганізацый. На сустрэчу з імі прыехалі былы старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Н. Грэкава, пісьменнікі М. Гарбачоў і Б. Спрынчан, наша зямлячка, студэнтка Літаратурнага інстытута імя М. Горкага—С. Басуматрава.

М. Гарбачоў расказаў аб развіцці беларускай савецкай літаратуры, аб новых творах нашых паэтаў і празаікаў. Б. Спрынчан прачытаў свае вершы аб Палессі, аб людзях працы. Са сваімі лірычнымі вершамі пазнаёміла слухачоў пачынаючая паэтэса С. Басуматрава.

Удзельнікі вечара з вялікай цікавасцю прагледзелі ўрыўкі з беларускіх хранікальна-дакументальных і мастацкіх фільмаў, пазнаёміліся з фотавыстаўкай «50 гадоў Савецкай Беларусі».

На вечары, прысвечаным БССР, выступілі з канцэртам артысты маскоўскіх тэатраў і эстрады.

Многія ў гэты дзень набылі беларускія нацыянальныя сувеніры, продаж якіх быў наладжаны ў фае Палаца культуры.

ЯНЫ ПРЫНЯТЫ Ў САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ

Паэт МАР'ЯН ДУКСА. Нарадзіўся ў 1943 годзе ў вёсцы Каракулічы Мядзельскага раёна. Пасля заканчэння сельскагаспадарчага тэхнікума працаваў трактарыстам у калгасе. Цяпер — студэнт пятага курса філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна. У друку выступае з 1960 года. У 1967 годзе ў выдавецтве «Беларусь» выйшаў першы зборнік вершаў «Спатканне».

Празаік ВІКТАР КАРАМАЗАЎ. Нарадзіўся ў 1934 годзе ў горадзе Чэрыкаве. Пасля заканчэння ў 1958 годзе факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна працаваў у раённых газетах Магілёўшчыны. Цяпер працуе ў рэдакцыі газеты «Звязда». Друкуецца з 1958 года. Летась выйшаў зборнік апавяданняў «Падранак». Член КПСС.

Паэт і крытык РЫГОР СЕМАШКЕВІЧ. Нарадзіўся ў 1945 годзе ў вёсцы Дамашы Маладзечанскага раёна. Пасля сканчэння БДУ імя У. І. Леніна працаваў дырэктарам васьмігодкі. Цяпер — аспірант. Літаратурнай працай займаецца з 1962 года. Летась у выдавецтве «Навука і тэхніка» выйшаў яго біяграфічна-крытычны нарыс «Браніслаў Эпімах-Шыпіла», а ў выдавецтве «Беларусь»—зборнік вершаў «Лесічоўка».

Празаік АНАТОЛЬ ЧАРКАСАЎ. Нарадзіўся ў 1928 годзе на Украіне. У 1956 годзе скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна. Працуе рэдактарам выдавецтва «Беларусь». Літаратурнай дзейнасцю займаецца з 1957 года. Выдаў кнігі навукова-папулярных нарысаў «Балотны скарб» (1960), «Цудоўны камень» (1963), «Старонкі слаўнага летапісу» (1964).

Музыка натхняе, музыка адкрывае дарогу ў вялікі свет мастацтва. На здымку вы бачыце Ніну Салышкіна—вучаніцу 9-га класа Валковіцкай сярэдняй школы. Адначасова яна займаецца па класе акардэона ў музычнай школе саўгаса «Беларусь» Камянецкага раёна.

Фота М. МІНКОВІЧА.

ЧАСОПІСЫ ў лютым

ПОЛЫМЯ БЕЛАРУСЬ МАЛАДОСЦЬ

«ПОЛЫМЯ»

У нумары — аповесць Васіля Быкава «Круглянскі мост», франтавыя нататкі Якава Герцовіча «На вайне як на вайне», паэма Рыгора Барадуліна «Блакада», апавяданні ўкраінскіх празаікаў Валерыя Шаўчука, Яўгена Гуцалы, Андрэя Мястноўскага і Астапа Вішні.

Да 200-годдзя з дня нараджэння І. А. Крылова часопіс друкуе байкі вялікага пісьменніка ў перакладах Алеся Бачылы і Уладзіміра Корбана і артыкул Янкі Казекі «Здабытак народу».

У раздзеле публіцыстыкі — ўрыўкі з дакументальнай кнігі І. Шубітыдзе «Палескія былі».

Часопіс публікуе некалькі дзесяткаў пісьмаў Якуба Коласа, што знаходзяцца ў фондах Літаратурнага музея пісьменніка.

У раздзеле навукі змешчаны артыкулы В. Еўціхевіча «Шануйце родную зямлю» (пра захаванне глебы) і А. Трухан «З позіркам у будучыню» (пра рэвалюцыйна-дэмакратычныя педагагічныя ідэі Кастуся Каліноўскага).

У раздзеле крытыкі і літаратуразнаўства — артыкул А. Адамовіча «Шырыня пісьменніцкага свету» (пра творчасць Кузьмы Чорнага).

Змешчаны рэцэнзіі І. Сачанкі і А. Слука — на кнігу Р. Булацкага «Зброяй слова», С. Грахоўскага — на кнігу ўспамінаў С. Шушкевіча «Вяртанне ў маладосць», Р. Бярозкіна — на кнігу А. Пысіна «Пойма», Р. Шкрабы — на аповесць А. Васілевіч «Доля знойдзе цябе», Ф. Яфімава — на першыя кнігі маладых паэтаў М. Дуксы, В. Ракава і Я. Вераб'я, М. Грынчыка — на даследаванне І. Шот «Фальклор у творчасці Янкі Купалы (дарэвалюцыйны перыяд)», выпушчанае выдавецтвам «Наука» ў Маскве.

Размову пра культуру мовы вядуць мовазнаўцы М. Алексяюк і А. Каўрус, крытык У. Юрэвіч. Часопіс працягвае публікаваць матэрыялы да слоўніка сінонімаў і блізказначных слоў М. Клышкі.

«МАЛАДОСЦЬ»

У раздзеле паэзіі і прозы — вершы Васіля Макарэвіча, Івана Калесніка, Віктара Гардзея, Казіміра Камейшы, Уладзіміра Правасуда, апавяданні Алеся Жука. Часопіс пачынае друкаваць дакументальную аповесць Адама Сцепаненкі «Палеская быль» — пра падпольшчыкаў Брагіншчыны. Надрукавана заканчэнне аповесці Эдуарда Ярашэвіча «Сцены аднаго дома».

Творчасці І. А. Крылова (да 200-годдзя з дня нараджэння) прысвечаны артыкул Я. Адамовіча і М. Мішчанчука «Гонар і слава літаратуры».

Змешчаны рэцэнзіі Д. Бугаёва на кнігу Б. Сачанкі «Апошнія і першыя» і Я. Шпакоўскага — на зборнік вершаў А. Наўроцкага «Гарачы снег». С. Панізнік у артыкуле «З бунтарскай душой» расказвае пра львоўскі перыяд жыцця Цёткі.

У раздзеле публіцыстыкі чытачы знойдуць успаміны генерал-палкоўніка запасу У. Тарановіча «Старонкі юнацтва», фотарэпартаж В. Ждановіча «Срэбра і золата рабочага горада» (пра Наваполацк), артыкул В. Грыцкевіча «Вачыма даўніх падарожнікаў» (заходнееўрапейскія падарожнікі XV—XVIII ст.ст. пра Беларусь), артыкул кандыдата гістарычных навук Л. Побаля «Пошукі прабацькаўшчыны славян», нататкі па беларускай этымалогіі В. Мартынава і А. Міхневіча, парады дзесяцікласнікам дацэнтаў БДУ В. Цікавага, В. Кузьміча, І. Зяцькова, М. Лукашэвіча, а таксама «Усмешкі маладосці» і спартыўны калейдаскоп.

«БЕЛАРУСЬ»

У нумары змешчаны ўрывак з рамана Мікалая Аляксеева «Па закліку сэрца», апавяданні Міколы Гамолкі і Якуба Ермаловіча, вершы Рыгора Барадуліна, Станіслава Шушкевіча, Міколы Хведаровіча, Анатоля Канапелькі, Рыгора Семашкевіча. Да 100-годдзя з дня нараджэння Аванеса Туманяна часопіс друкуе вершы выдатнага армянскага паэта (пераклады Міхася Калачынскага).

Фотарэпартаж «У дні вялікага свята» (фота М. Мінковіча, М. Рубінштэйна і У. Крука) расказвае пра ўрачыстасці, якія адбыліся ў Мінску ў дні святкавання 50-годдзя БССР і КПБ.

100-годдзю з дня нараджэння Н. К. Крупскай прысвечаны артыкул М. Досіна «Паплечніца вялікага Леніна».

Нарыс М. Сергіевіча «След на зямлі» — пра старшыню калгаса імя Чкалава Салігорскага раёна А. Дубоўскага.

Сакратар парткома саўгаса імя Дзімітрава Камянецкага раёна А. Самуйлік у артыкуле «Сталая прапіска ў вёсцы» працягвае размову аб сельскіх прафесіях, якую распачаў часопіс у мінулым годзе.

Сярод іншых матэрыялаў чытачы знойдуць артыкул А. Шаўні «Мастацкая юбілейная» (пра Рэспубліканскую выстаўку выяўленчага мастацтва), міжнародны агляд Г. Кавальчука, нататкі М. Пятровіча з Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі Беларусі, інфармацыі і допісы, якія расказваюць пра гаспадарчае і культурнае жыццё рэспублікі.

У раздзеле «Новыя кнігі» друкуюцца рэцэнзіі Г. Шыловіча — на кнігу М. Цікоцкага «У. І. Ленін і пытанні эстэтыкі публіцыстычнага слова», Р. Бярозкіна — на зборнік вершаў і паэм М. Хведаровіча «Зоркі на камені», Ф. Архіпава — на зборнік вершаў А. Наўроцкага «Гарачы снег».

Рыгор СЕМАШКЕВІЧ
(«Беларусь»)

АДЫХОДНІК

Вось ён узняўся, мужык —
крутадух,
Так, што аж сані завылі палоззем.
Тоўчанай цэглай нацёрты кажух.
Дзядзька — як слуп агню на
марозе.

Жонка, пасцілку-кітайку давай,
Бач во, цугляю каня маладога!
Салам не ў торбу, хлеб-каравай,
Пляшку гарэлкі давай на дарогу!

Зжыўся, дайшоў да пустога канца.
Сейце адны тут і ладзьце дажынкі.
Я не бяруся, — не абяцаў —
Ані за сінь-парашынку.

Я з малатком і з далатом
Стукну-прыстукну — і ўстане
будова.
З каменем-крэмнем, іскрой-
аганьком
Хлеб мой, а думае вёска —
дармовы.

Дзядзька тузнуў лейчыну, і як дым
Снег завіхрыў яго крыўду і словы.

. . . .

Не вінаватыя ж людзі, што ім
Жыць так хацелася ў хатах новых.

Анатоль КАНАПЕЛЬКА
(«Беларусь»)

■ ■ ■

Хоць сэрца не змяшчае боль,
я не прашу спагады,
не прыкрываюся жальбой
ад жорсткае няпраўды.
Няпраўду цяжка разгадаць,
нялёгка з ёй змагацца:
патрэбны меч, каб нападаць,
і шчыт — абараняцца!

Віктар ГАРДЗЕЙ
(«Маладосць»)

■ ■ ■

Прыбег сюды, у цень зялёны бору,
Пасля грымотных, праліўных
дажджоў,
Каб наталіцца пахамі чабору,
Суседства папрасіць у верасоў.
Яшчэ зямля пад соснамі сырая,
Схаваная ў чырвані брусніц,
А бор шуміць, і я ў ім адчуваю
Дыханне стогадовых навальніц.
Дажджы ішлі, то ціхія, то з ветрам,
Дый сёння з той настырнасцю
ідуць...
Яны цякуць цераз лясныя нетры,
Зямлю перамываюць, як руду.
Пясчаны грунт...
Пясок залатаносны!..
Мой родны бор, ты шмат гадоў
вякуй!
Хай па крупінцы залатыя сосны
Дажджамі вымываюцца з пяску.

Рыгор БАРАДУЛІН
(«Полымя»)

БЛАКАДА МАЎЧАННЯ

(Раздзел з паэмы «Блакада»)

Туга рэчкамі падперазаны
Курганы,
безыменныя ўзвышшы.
Тут маўчаць партызаны,
Што з блакады выйшлі.
Па варонках —
па свежых ранах
Гнала іх смерць,
смерць не драмала.
Іх, знясіленых,
Зацкаваных,
Толькі вера трымала,
Пагубляліся ўзводы,
роты.
Хто куды,
Разбрыліся барамі.
Не спускаліся самалёты,
Іх за лінію фронту не бралі.
Недавер'я цяжкую абразу
Моўчкі знеслі
[Блакада не ссекла].
І, шчаслівым,
з балот адразу
Ім даверылі
Самае пекла.
Пераправы,
цяжкія прарывы
Загацілі хлопцы сабою.
Палыну пасівелыя грывы
І цяпер
Вецер гладзіць з болем.

...Даўно стаў ветахам
Месяц мядовы.
Ды ён, і мядовы,
не быў салодкі.
І складчыну
горкую п'юць удовы.
Пеўні галовы
Кладуць на калодкі.
Вясну забралі
блакада, балоты.
Удовы
І ў дзень завейны пацелі.
Хапала спякоты,
Хапала слоты,
І толькі пяшчота
мінала пасцелі.
І верылі:
Прыйдзе чаканы,
адзіны.
Блакада-зайздросніца не
адпускала.
Халодная коўдра,
Падушкі-ільдзіны.
Усмешка плыла ў забыццё
ласкава.
Маток цыбулі —
ну, чым не каралі!
Бывала,
І брыгадзірам гадзілі.
За трох касілі,
За двух аралі.
За плугам і ў плузе
сваё адхадзілі.

Бабіна лета
Прабудзе нядоўга.
П'юць,
як радоўку сваю адбываюць.
Старых бабылёў
ахмялелыя ўдовы
Раўніва
Адна ў адной адбіваюць.

...Сасна,
падсочаная перуном,
Спрадвеку казалі людзі,
Не можа стаць бервяном —
Гусці ў навальніцу будзе.
Дзе знойдзеш сасну
Хоць адну
У партызанскім краі
такую,
Што выстаяла вайну,
Легла звонка ў сцяну
І навальніцу не ўчуе.

Ад грому аглухлі бары,
Падсочвалі сосны
снарады.
Тупіліся
Склюды і тапары
На папялішчах
пасля блакады.

Калі над Ушачай
лятуць журавы
І поўня спакойна барвее,
Запахне трывогаю
Мох баравы,
Жывіцай
заплачуць бярвенні.

...Па вясноваму цаліку
Партызанскай сцежкай патайнай
Сёння я прыйшоў
К Паліку
З невясёлым сваім пытаннем:
— Ты,
крывёю паліты
Палік,
Смуткам кожнае сэрца поўніш,
Хоць гадам сваім
Страціў лік,
Можа
бацьку майго прыпомніш!

Не адказвае мне
Палік.
Недзе плача самотны кулік,
Як душа,
Што збавення просіць.
Засмучоная,
змоўкла просінь...
На Палік
Адступалі яны —
Бацькавы дружбакі прыгадалі,
Пах трывожны
адталай сасны.
Да цішы прывыкаеш гадамі.
Успаміны не варушы.
Захлынае вясны бязмежжа.

Завіхаюцца мурашы —
Вавілонскую
ўзводзяць вежу.
Раскашуецца мурава,
Быццам раіць
На ўсё забыцца.
Ды сумуе
зямлянка-ўдава
У сваёй парудзелай світцы.
І ляціць
баравое ку-ку
Па зялёнаму Паліку.

— А мой Іваначка,
набудзілася я цябе,
А цяпер
Цябе дуб караніць, —
Над магілаю
Б'ецца матка...

Адыходжу.
Мне ў сэрца звініць
Імя спаленай вёскі —
Звінятка...

...Зноў вяшчае прыёмнік,
Што і як за марамі,
А ў бальніцы раённай
Партызан памірае.

Быў на сцюжах, на слотах,
Толькі не на Каўказе.
Ён прымаў у балотах
Зледзянелыя гразі.

Мае нават даведку
З подпісам камандзіра,
Што хадзіў у разведку,
Быў адважны і шчыры.

Быў крыху на вышынях
У раённых маштабах —
Пахадзіў у старшынях,
Брыгадзірах, прарабах.

Еў і спаў як папала
І не думаў пра гэта.
Самагонкі хапала,
Не хапала
асветы.

У гадах, а завочна
Людзі вучацца дзесьці.
Думаў — позна, навошта,
Хай стараюцца дзеці.

І медаль юбілейны
Атрымаў да бальніцы.
Ранак белы, завейны.
Толькі голас сініцы.

Як тады,
у блакаду,
У балоце заклятым
[Кулямётныя звады...
Ён з пустым аўтаматам...].

Як тады,
у блакаду,
Сіні голас сініцы.
Сэрца...
І нішто не дасць рады;
Гэта ява
Ці сніцца!

Казімір КАМЕЙША
(«Маладосць»)

МАГІЛЫ КАМІСАРАЎ

Магілы камісараў...
Строгія бары,
І небасхіл у водблісках ажурных...
Да шорсткай прыхіляюся кары,
Нібы да вашых скураных
тужурак.
З тужурак вы не выраслі сваіх,
З тых дзён вы нават
іх не распраналі.
Пасечаныя ў рубцах ствалы
Мне твары вашы так напамінаюць.
І песні сёння вашы я пяю,
Што вы імчалі смела на тачанках.
І ў каравуле за ўсіх вас стаю
І бачу вашы сны начамі.
Вы дрэвам,
паміраючы тады,
І гнеў і галасы свае аддалі.
І вашы несмяротныя гады
Усё кроны неўміручыя гайдаюць.

Уладзімір ПРАВАСУД
(«Маладосць»)

■ ■ ■

Ёсць на Палессі вёска Палессе —
Скарбонка казак, легенд і песень.
Яна ад вятроў абгароджана борам,
Хмялееш адразу ў ёй ад чабору.

Ёсць на Палессі такая вёска,
Дзе выбягаюць насустрач бярозкі,
Дзе сосны гамоняць ля самай
хаты,
Дзе песні да зорак кідаюць
дзяўчаты.

Ёсць на Палессі вёска такая —
Мясціна майго дарагога краю.
Калі ад'язджаеш адтуль, здаецца,
Што там пакідаеш часцінку сэрца.

Праз паэтычныя сумёты

ЛІТАРАТУРНЫЯ ПАРОДЫІ

Георгі ЮРЧАНКА
(«Маладосць»)

Сцяпан Гаўрусёў

Вы чалавека снежнага шукалі...
Гэта — я.

Без лютай зайздрасці і смеху,
Не апускаючы павек,
Качу рулон бясконцы снегу
Я —
самы снежны чалавек.

Вышэй і ўперад! — майна-віра!
З губамі — парай ледзяшоў —
Храбры Цянь-Шаня і Паміра
Я ўздоўж і ўпоперак прайшоў.

Хачу пасведчыць урачыста,
Сяброў не ўводзячы у зман:
Мяне не спыніць снег вячысты,
Вячысты снег і ураган.

Таму шляхі мае крывыя
Прамы пранізвае прамень;
І я ў вышыннай летаргіі
Званю снягурачцы штодзень...

Янка Сіпакоў

Які вуглаваты мароз!
Чапляецца за ўсё-ўсенькае:
За шчокі,
за вушы,
за нос
І нават — за каленькі.

Наогул, любіць круціцца ля
ног,
Цісне ў чаравіках то пальцы,
то пяты.
Што ні кажыце,
а, далібог,
Мароз —
вуглаваты.

Сяброўскія шаржы М. Лісоўскага

Іван КАЛЕСНІК
(«Маладосць»)

■ ■ ■

Устанем, давай, апаўночы
І пройдзем з табой па Маскве.
Яна, нібы кратэр, ракоча
І ціхаю песняй жыве.

Не верыцца.
Вечара мала ім.
Як сінія зоры на снег,
Між соснаў у парку Ізмайлаўскім
Дзявочы рассыпаўся смех.

Пара ўжо дадому.
Ды дзе там!
На месцы застанецца дом,
А недзе гудзе Дамадзедава —
Люблю рэактыўны гром.

Трамвай адыходзіць астатні —
Рукой на расстанне махнём.
Прыпынімся трошкі ў Астанкіне
І зблізку на вышку зірнём.

Як добра, бадзёра і свежа!
Астылі асфальт і масты.
Не дрэмлюць крамлёўскія вежы
І ля Маўзалея пасты.

На горад без стомы глядзім мы.
Заснежыла вейкі зіма.
Масква — гэта сэрца Радзімы,
А сэрцу спачыну няма...

Гэтай застаўкай мастака В. Шаранговіча адкрываецца аддзел паэзіі і прозы «Маладосці».

Алесь Жук

ВОДСВЕТЫ ЗОРАК

АПАВЯДАННЕ

(«Маладосць»)

Здавалася, стаяў не канец жніўня, а была позняя восень, дажджы ішлі цэлы тыдзень, халодныя і нудныя. Дарогі раскіслі, і лужыны з кожным днём большалі, а ў лагчынах сталі падобныя на невялікія каламутныя азёрцы. Машыны не прабіваліся з шашы ў лясную вёсачку, і жанчыны, баючыся, каб не застацца без хлеба, заквашвалі дзежкі.

Голуб сядзеў за сталом, набіваў патроны і паглядаў за акно, дзе ўсё сеяўся дождж, — нібы і яму ўжо надакучыла вось так церусіцца і церусіцца. Нявесела думалася, што адпачынак не ўдаўся, што не выйшла нават пахадзіць уволю на паляванне, паначаваць у стагах сена, ля вогнішчаў на далёкіх лясных азёрах і балотах. Трацілася апошняя надзея, што наладзіцца надвор'е і можна будзе з Лідаю хадзіць па грыбы, якіх павінна быць, хоць закладай касу. Ліда будзе ехаць сёння вечарам, мабыць, апранутая па-гарадскому, у туфельках і без плашча. Будзе ехаць не да яго, а да сваіх бацькоў, у вёску, што за пяць кіламетраў адсюль, таксама сярод мокрага лесу і балот. Голуб уяўляў, як Ліда будзе выходзіць, магчыма, адна на начную пустэльную шашу, потым будзе ў цемені і гразі ісці яшчэ тры кіламетры. Ён пачынаў злавацца на яе, што ўгаварыла ехаць на адпачынак дадому, — ён хацеў падацца на Нарач, зняць там хату, і яна прыехала б да яго. Яны жылі б разам, хадзілі на паляванне, па грыбы, разам, толькі ўдваіх. Голуба мучыла, што яна не зразумела ці, яшчэ горш, прыкідвалася, што не разумее яго жадання быць разам, яго змучанасці ад гэтай раздвоенасці — быць з ёю нейкія тры разы на тыдзень, кожны раз вяртацца дадому пад раніцу, употайкі ад суседзяў. Для яго прайшла ўжо тая пара шчаслівай узрушанасці спатканняў, яму хацелася, каб яна была не проста знаёмаю жанчынаю, хацелася прыходзіць да яе кожны дзень, ісці разам раніцаю на работу, знаёміць са сваімі сябрамі і называць жонкаю.

Ён і зараз уяўляў, як будзе прыходзіць да яе вечарамі, глядзець тэлевізар, будзе прыкідвацца кавалерам, будзе сядзець з ёю ноччу ў настылых сенцах, цалаваць яе і думаць, што яшчэ трэба ісці дадому сцяжынаю праз балота, набрынялае ад дажджу, і ў цемнаце ён не раз праваліцца у твань і набярэ ў боты...

Голуб сабраў набоі ў патранташ, накінуў куртку і выйшаў на двор, зняў з мапеда, які стаяў пад страхою, цырату, завёў матор, уключыў святло, з сумам падумаў, што не па такіх дарогах ездзіць на гэтай «тэхніцы» і што трэба будзе купіць бацьку матацыкл.

Змерклася. Маці недзе забавілася ў суседак, бацькі яшчэ не было з абходу. Голуб уявіў, як ідзе ён недзе па лесе, стары, высахлы, нібы згінаецца пад цяжарам мокрае брызентавае плашч-накідкі. Ён добра помніў, як захваляваўся тады бацька, калі ён сказаў, што паедзе ў горад давучвацца ў аспірантуры. Голуб ведаў, што бацьку не хочацца, каб сын кідаў работу ў лясніцтве. Але бацька не запярэчыў, бо не ведаў, што сын ідзе на работу ў міністэрстве, каб быць бліжэй да Ліды. Цяпер бацька, мабыць, здагадаўся, што сын змяніў яму, але не будзеш жа лаяцца пасля двух гадоў ростані.

У хаце за шафаю Голуб знайшоў стары рэчавы мяшок, запхнуў у яго матчыны новыя гумавыя боты, матчын плашч, узяў у кішэню ліхтарык.

Слабасільны мапедзік, якому па сіле бегаць толькі па асфальце, выў маторам і паволі круціў колы, якія слізгаліся па дарозе. Голуб апіраўся нагамі, адпіхваўся, каб не ўпасці. Калі б не паляўнічыя бахілы, ногі былі б ужо даўно мокрыя. Пакуль выехаў на шашу, узмакрэў лоб, балелі ногі і рукі, нібы ён насек і выцягнуў з гушчару добры воз дроў. Матор перагрэўся і горача дыхаў жалезам і маслам. Голуб паставіў мапед, лінуў на яго прыгаршчы вады з лужыны. Вада з трэскам адскоквала ад нагрэтага жалеза. Голуб закурыў, каб перадыхнуць самому і даць астыць матору.

Па асфальце мапед каціўся роўна і хутка.

Праз кіламетры чатыры Голуб спыніўся.

Дождж сціх. Было цёмна і холадна. Дзьмуў паўночны вецер. Голуб падняў каўнер. Мокрая ад поту майка на плячах стала халодна-жалезнаю. Голуб закурыў і пачаў хадзіць сюды-туды ўпоперак шашы, шорхаючы адзін аб адзін бахіламі, каб сагрэцца. Потым далёка за ўзгоркам над шашою засвяцілася, і Голуб здагадаўся, што ідзе аўтобус, а неўзабаве і ўбачыў яго з трыма белымі сонцамі фар, якія набліжаліся і раптам зніклі ў лагчыне. Трывожным сполахам свяцілася цемень. Потым святло нечакана патухла. Праз колькі хвілін яно зноў запалілася, і аўтобус, светлы і шпаркі, як шчасце, набліжаўся і, не збаўляючы ходу, пранёсся міма Голуба, пругка стукаючы маторам ды несучы казытлівы пах разагрэтае салляркі.

Голуб, раптоўна разгублены і спустошаны, цяжка пайшоў да мапеда і толькі тады заўважыў «казла», які спуджана заморгаў падфарнікам і спыніўся ля яго. У кабіне запалілася святло, пстрыкнуў замок дзверцаў — і ён убачыў Ліду, такую нечакана прыгожую, з падведзенымі вачыма, падфарбаванымі вуснамі, у кароткай спадніцы, у шпілечках на нагах, у ружовай спартыўнай куртачцы з блакітным каўнерыкам.

— Няўжо ты хацеў падвезці мяне на сваім кату? А які ты!? — засмяялася яна сваімі прыгожымі роўнымі зубамі, і ён адчуў, які ён нехлямяжы, у заляпаных гразёю бахілах, у размоклай і пляскатай, як блінец, шапцы, з «сідарам» за плячыма, побач з ёю, такою ўпэўненаю ў сваёй прывабнасці.

— Ты ж толькі за намі не ўздумай ехаць, — наказвала яна. І ён не разумеў, ці яна гаворыць сур'ёзна ці хоча пахваліцца перад сваімі спадарожнікамі, — траіма вясковымі жанчынамі, — як ён кахае яе. Ён адчуў, што яму становіцца горача і хочацца закрыць рукою гэты прыгожы белазубы рот.

— Ладна... — толькі і знайшоўся адказаць ён і асцярожна зачыніў дзверцы.

І калі машына прапала ў начной чарнаце, ён падумаў, што недарэчна хваляваўся з-за яе, быццам калгасны агрaном не можа сустрэць сваю дачку на машыне. Але было чамусьці непрыемна ад яе смеху, ад паблажлівай забароны не ехаць за ёю, ад таго, што ёй, мабыць, не прыйшло і ў галаву падумаць, як ён будзе дабірацца дадому па гэткай гразі, што прыехаў ён сюды дзеля яе.

Пад ветрам пабялеў асфальт, і колы лёгка шумелі. Ад думкі, што асфальт скора кончыцца і пачнецца гразь, Голубу стала злосна, і ён са злосцю гнаў мапед, і па шашы, і па прасёлку, з радасцю, помслівою і дурною, чакаў, што вось-вось не вытрымае і заклінуецца ад гарачыні маленькі кулачок поршня.

Дома ўжо не было святла. Голуб паставіў пад страху мапед, ахінуў цыратаю, выйшаў на вуліцу, доўга мыў у лужыне боты.

— Гэта ты, Павел? — запыталася з цемнаты маці.

— Не. А што, бацькі няма? — у сваю чаргу запытаўся Голуб.

— Мабыць, не прыйдзе. Ён у такую пагоду як натомiцца, дык дадому не даходзіць, начуе ў Ігната. Састарэў ужэ. Табе, можа, вячэраць даць? — клапатліва азвалася маці.

— Не трэба. Я сам вазьму, — супакоіў яе Голуб, зайшоў у свой пакой, запаліў святло. Потым ён схадзіў у сенцы, прынёс талерку з салам, гуркоў, узяў кубак, зроблены з расклепанай снараднай гільзы, вярнуўся ў сенцы і наліў амаль поўны самагонкі.

Святло праз занавеску падала на матчын твар, і Голуб пстрыкнуў выключальнікам. Ён у цемнаце піў самагонку, хрумстаў гурком і зноў піў і адчуваў, што не праходзіць сум, адзінота. Вось не атрымалася ў яго са шчасцем, і не быў ён шчаслівым гэтыя два гады, і кахае ж Ліду, кахае... Голуб піў і ўяўляў, як сядзіць бацька з Ігнатам у закінутай сярод гушчару лесніччоўцы з пачарнелых бярвенняў, абодва пасівелыя ад старасці, барадатыя, п'юць самагонку, кураць махорку, ад дыму якой сіне, а калі добра вып'юць, заспяваюць сумную даўнюю песню, потым будуць спаць, спакойна і моцна. Успомнілася, як са шкадаваннем і любасцю гаварыла пра бацьку маці, і ўявіў, што было б, каб сказаў Лідзе, што вернецца назад у лясніцтва...

Потым ён курыў, глядзеў за акно. На дварэ крыху распагодзілася, і водсветы скупых далёкіх зорак холадна блішчэлі на вадзе лужын. А ён усё сядзеў і курыў. І не чуў, як зноў пачаўся дождж.

НЕМАН № 2

Часопіс друкуе вершы Б. Спрынчана, А. Дракахруста, М. Яцука, В. Унуковіча, Л. Дайнекі, А. Русака (пераклад Ф. Яфімава), апавяданні М. Ракітнага (пераклад М. Вышынскага), С. Курылёвай, П. Лісіцына, В. Адамчыка (пераклад Н. Кісліка), заканчэнне гістарычнай хронікі Б. Клейна «Доктар Русель».

У раздзеле публіцыстыкі змешчаны артыкул В. Яўціхевіча «Лёс зямлі» (аб ахове, упарадкаванні і паляпшэнні пасяўных плошчаў Беларусі) і нарыс І. Аксельрода «Так будаваўся Маўзалей». Герой Савецкага Саюза М. Міхайламаў выступае з успамінамі аб партызанскай барацьбе на Вілейшчыне ў гады Айчыннай вайны.

Пад рубрыкай «Мастацтва» змешчан артыкул Г. Коласа пра народнага артыста БССР Ул. Дзядзюшку.

У раздзеле крытыкі — артыкул Я. Шпакоўскага пра паэзію П. Макаля. У раздзеле «Памятныя даты» часопіс адзначае 100-годдзе з дня нараджэння Н. К. Крупскай, 200-годдзе з дня нараджэння І. А. Крылова і 100-годдзе з дня нараджэння Аванеса Туманяна.

У раздзеле «Чалавек і прырода» змешчаны нататкі Ул. Кудзінава «Пронькіны двары».

У часопісе ёсць раздзел «Розныя рознасці».

Хто ж усё-такі Мар'я?

Эх, нялёгкую задачку давялося рашаць Валіку Нікалаенку, які выконвае ролю Ванюшы ў п'есе Я. Шварца «Цар Вадакрут», пастаўленую харэаграфічнай студыяй Пінскага палаца піянераў... Як тут здагадацца, хто з гэтых дзвюх дзяўчынак Мар'я, а хто—яе цень, калі нават кіраўнік студыі Таццяна Георгіеўна Сівохіна, здараецца, блытае сясцёр-блізнят Люду і Таню Есіных, якія выконваюць гэтыя ролі.

Трэба сказаць, што харэаграфічнай студыі пры Пінскім палацы піянераў вельмі пашанцавала на блізнятак. Акрамя Тані і Люды, у тым жа спектаклі заняты яшчэ тры сястрычкі—Вера, Надзя і Люба Дульскія.

Фота Б. ТКАЧЭНКІ.

Госці Мінска

САПРАЎДЫ НАРОДНЫ

НА КАНЦЭРТАХ ХОРУ ІМЯ ПЯТНІЦКАГА

Папулярнасць Рускага народнага хору імя Пятніцкага велізарная. Мастацтва гэтага калектыву атрымала вялікае прызнанне не толькі ў рускага народа, але і ва ўсіх народаў нашай мнoганацыянальнай краіны. Гэта мастацтва, як кажуць, на ўсе густы. Яно не можа пакінуць абыякавым ні аматара «сур'ёзнай» музыкі, ні аматара эстрады ці аперэты. На гэты раз хор імя Пятніцкага прывёз у Мінск новую цікавую праграму, якая называецца «Квітней, Расія». Тут шырока прадстаўлены рускія народныя песні, танцы, карагоды, частушкі, творы савецкіх кампазітараў.

Аб мастацтве хору імя Пятніцкага часта на розных мовах даводзіцца чуць слова «цудоўна». Я таксама не магу стрымацца ад спакусы паўтарыцца.

У першым аддзяленні канцэрта былі выкананы дзве старадаўнія рускія народныя песні «Ясен то ли сокол» (салістка Е. Ляонава) і «Ты гора ль, моя горка» (салістка П. Макарава). Гэтыя песні сапраўды народныя, без якіх-небудзь слядоў стылізатарства. Іх вызначае шырокая напеўнасць са шматлікімі мелізматычнымі ўпрыгожваннямі ў падгалосках (асабліва ў песні «Ясен то ли сокол»), задушэўнасць і цеплыня. Што б ні выконваў хор, заўсёды яго выкананне вызначаецца чысцінёй інтанацыі, добрай дыкцыяй, мяккасцю, цеплынёй гучання і вялікай дынамічнасцю. З бездакорным майстэрствам мужчынскі склад танцавальнай групы (саліст В. Разанаў) выконвае «Камарынскую», а змешаны склад — рускі танец «Зімушка» ў пастаноўцы Т. Усцінавай. Тут як бы выліліся на сцэну старажытныя масленічныя гулянні з коннымі тройкамі, бразготкамі і блінамі...

На жаль, на першы канцэрт не паспеў прыехаць мастацкі кіраўнік хору імя Пятніцкага заслужаны дзеяч мастацтва РСФСР, кампазітар В. Левашоў. У антракце я сустрэўся з галоўным хормайстрам Г. Фуфаевай.

— Галіна Уладзіміраўна, што вы можаце сказаць аб блізкасці рускай і беларускай народных песень?

— Фальклор рускага і беларускага народаў блізкі паміж сабой. Але па манеры выканання і, у прыватнасці, вакалізацыі рускія народныя песні крыху адрозніваюцца ад беларускіх. Для нас, рускіх спевакоў, самабытнасць беларускай песні вельмі цікавая — мы вывучаем яе, як суседзі і як выканаўцы...

У Беларусі народныя хоры спяваюць з больш мяккай вакалізацыяй, а іншы раз больш прыкрытым гукам. У традыцыях жа рускага народнага спявання большае значэнне мае падгалосачнасць з вялікімі мелізматычнымі ўпрыгожваннямі. Тут вельмі часта кожны голас можа быць вядучым, як напрыклад, у песні «Ясен то ли сокол». Але гэта таксама ўмоўнасць, паколькі ў розных абласцях спяваюць па-рознаму. У абласцях Беларусі, якія непасрэдна прылягаюць да Расіі, натуральна, і гучанне бліжэй да традыцыйнага рускага гучання.

— Ці ёсць у рэпертуары хору што-небудзь з беларускай музыкі?

— У нас ужо ўвайшло ў традыцыю, прыязджаючы ў братнюю савецкую рэспубліку ці ў іншую краіну, вітаць слухачоў іх нацыянальнай песняй. На гэты раз, як прывітанне беларусам, мы прывезлі цудоўную беларускую песню Н. Сакалоўскага «Нёман», якую выконваем у другім аддзяленні канцэрта...

Другое аддзяленне канцэрта адкрылася песнямі «Радзіма, Ленін, партыя» і «Ты квітней, Расія!». Яркае ўражанне пакідаюць салісты хору заслужаная артыстка РСФСР К. Котак, лаўрэат VI Сусветнага фестывалю моладзі В. Захарава, заслужаны артыст РСФСР Г. Іваноў, салісткі хору Е. Ляонава, П. Макарава і саліст хору М. Бардоўскі. Дарэчы, М. Бардоўскі — нядаўні выпускнік Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Ён з поспехам саліраваў у рускіх народных песнях «Уцёс» і разам з салісткай Т. Цішура — у «Карабейніках».

Аркестр народных інструментаў па-майстэрску выканаў дзве рускія народныя песні «Вейся, ты вейся, капустка» (апрацоўка А. Ваяводзіна) і «Валенки» (апрацоўка А. Шырокава). Асабліва хочацца вылучыць выкананне хорам старадаўняга рускага вальса «Амурскія хвалі». Цікавая апрацоўка, багатыя падгалосачныя ўпрыгожванні, цеплыня і пранікнёнасць выканання пакідаюць вялікае ўражанне.

Закончыўся канцэрт «Русской пляской» у суправаджэнні хору і аркестра, выкананай у лепшых традыцыях рускага народнага харавога і танцавальнага выканання.

Арганізатар і першы мастацкі кіраўнік хору Мітрафан Яфімавіч Пятніцкі некалі пісаў: «Народная песня знікае, яе трэба ратаваць». Справа ў тым, што ў пачатку стагоддзя многія сяляне ў пошуках працы ішлі ў горад і, вяртаючыся ў роднае сяло, яны прыносілі з сабой развязную «частушку», паступова забываючы свае цудоўныя народныя песні. Арганізацыя М. Пятніцкім Рускага народнага хору ў 1911 годзе мела вялікае значэнне для прапаганды ўжо напаўзабытага ці забытага рускага фальклору. І вось ужо больш як 50 гадоў гэты хор з гонарам захоўвае імя Пятніцкага і яго традыцыі. Што б ні выконвалі яго артысты, усюды прысутнічае нацыянальны рускі каларыт: і ў касцюмах, і ў пастаноўках, і ў выкананні, і нават у саміх галасах спевакоў.

Кожная сустрэча з калектывам заўсёды пакідае вялікае ўражанне і выклікае павышаную цікавасць. І на гэты раз букеты кветак і апладысменты слухачоў з'явіліся падзякай гэтаму таленавітаму калектыву.

Анатоль ЦЫРКУНОЎ.

З ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

Н. ГУРЭВІЧ. ЛЯВОНІХА (кераміка, дрэва).

Літаратура і мастацтва 4

Аўторак, 4 лютага 1969 года,

Г. КАРАТАЕЎСКІ

ГАНГСТЭРЫ КАЛЯ МІКРАФОНА

1. «КАСМІЧНАЯ ПЛАТФОРМА» НАД ЛОНДАНАМ. ПРАВАКАЦЫІ — У МЕНЮ «КАПЕНГАГЕНСКАГА» ЗЛЁТУ. ЖЭРАРД ГЕРТ ПЕРАДАЕ «ПАРАДЫ» Ў ПРАГУ

...Перадача англійскай тэлекампаніі «Асошыэйтэд рэдыфюжн» была гвалтоўна перапынена. Дыктар, што з'явіўся на экранах тэлевізараў, меў збянтэжаны выгляд.

— Увага! — пачаў ён. — Перадаём важнае ўрадавае паведамленне. Увага! Над Лонданам ляціць штучны спадарожнік Зямлі... Ці не з'яўляецца ён касмічнай платформай праціўніка, узброенай бомбамі і нацэленай на цэнтр горада? Пакуль урад абмяркоўвае ўсё, памятайце — ніякай панікі. Прэм'ер-міністр склікаў надзвычайнае пасяджэнне савета абароны. Дапамажы нам, божа!

Зараз жа за спіною дыктара палыхнула асляпляльнае полымя, пачуўся аглушальны трэск, і тэлевізійныя экраны тых, хто на Брытанскіх астравах прымаў праграму «Асошыэйтэд рэдыфюжн», паволі згаслі.

У тысячах англійскіх сем'яў пачалася страшэнная паніка. Жанчыны падалі ў непрытомнасці. Сотні людзей кінуліся на вуліцу, у многіх пачалася істэрыка, сёй-той стаў маліцца... Экраны тэлевізараў засвяціліся толькі праз пятнаццаць мінут. Той жа дыктар ужо спакойным голасам паведаміў, што «гэта была непрыемная памылка», і ад імя тэлевізійнай кампаніі папрасіў прабачэння ў слухачоў з прычыны «непаразумення».

Што ж здарылася на самай справе?.. Выпадковы жарт ці наўмысная хлусня — дэзінфармацыя?

Хутчэй за ўсё апошняе, калі меркаваць, што гэты «інцыдэнт» здарыўся напярэдадні паездкі Макмілана ў Маскву. Мабыць, «жарт» Лонданскага тэлебачання быў разлічаны на тое, каб, напалохаўшы абывацеля, у якойсці ступені адцягнуць увагу грамадскасці ад маючага адбыцца візіту ў СССР былога кіраўніка англійскага ўрада і выклікаць у насельніцтва адмоўнае стаўленне да гэтай паездкі.

Дэзінфармацыя, дэзінфармацыя... штосьці вельмі ўжо часта натыкаемся мы на яе ў апошні час. А што на самай справе яна ўяўляе і з якой мэтай пашыраецца?

У Заходняй Германіі яна носіць назву «інтэлектуальнай вайны», у Англіі — «палітычнай вайны», у Злучаных Штатах Амерыкі — «псіхалагічнай вайны». Але справа не ў назвах, а ў тым, што наўмысная хлусня стала, па сутнасці, асноваю буржуазнай прапаганды, а праўда ж дапускаецца тут, толькі як выключэнне, дакладней, як дэталь, як другарадны дапаможны прыём. І вось ужо каторы год дзесяткі заходніх радыёстанцый удзень і ўночы выліваюць у эфір брудныя патокі хлусні, дэзінфармацыі і тэндэнцыйных «навін», надаючы ім формы «аб'ектыўнасці», «добразычлівасці», «незалежнасці» і да т. п.

Іх называюць «чорным радыё», «чорным небам». У час спробы контррэвалюцыйнага путча ў Берліне ў чэрвені 1953 года, разгулу рэакцыі ў Венгрыі ў 1956 годзе, у перыяд напярэдадні закрыцця дзяржаўнай граніцы паміж ГДР і Заходнім Берлінам у 1961 годзе, «анёлы чорнага неба» бралі на сябе ролю штаба, які кіраваў дзейнасцю контррэвалюцыйных сіл. Такое ж здарылася і ў час апошніх падзей у Чэхаславакіі.

Цяпер ужо не сакрэт, што «чорнае радыё» чакала гэтых падзей і рыхтавалася да іх. Вясной і летам 1968 года каментатары заходніх радыё- і тэлестанцый, якія асвятлялі падзеі ў Чэхаславакіі, былі пераведзены на казарменны рэжым. Дырэктар радыёстанцыі «Нямецкая хваля» Штайнер абвясціў аб тым, што наладжваюцца новыя перадатчыкі, накіраваныя на Чэхаславакію і іншыя сацыялістычныя краіны. У чэрвені 1968 года ў Капенгагене адбылося пасяджэнне заходнееўрапейскага дарадчага камітэта пры амерыканскай арганізацыі «Свабодная Еўропа». У ім прынялі ўдзел прадстаўнікі Англіі (Бі-Бі-Сі), ЗША («Голас Амерыкі»), Заходняй Германіі («Нямецкая хваля»). «Перад «анёламі чорнага неба», — пісаў савецкі журналіст Карл Няпомнячшы, жыццё якога абарвала ў Чэхаславакіі рука контррэвалюцыі, — было пастаўлена заданне расхістаць асновы сацыялістычнага ладу, правесці, як заявіла заходнегерманская газета «Рэйнішэ пост», «паэтапны дэмантаж камунізма ў Чэхаславакіі». І з гэтай мэтаю — дэзарыентаваць грамадскую думку краіны, распаліць нацыяналістычныя настроі, падрыхтаваць адыход ад сацыялізма, пасеяць сумненне ў людзей, дыскрэдытаваць Камуністычную партыю.

Гісторыкам яшчэ давядзецца выкрыць у поўнай меры тую подлую ролю, якую адыгралі заходнія радыёстанцыі ў падрыхтоўцы контррэвалюцыйных сіл, у распальванні нацыяналістычных і антысацыялістычных настрояў у Чэхаславакіі. Вядомы сваёй нянавісцю да камунізма амерыканскі «спецыяліст» па Усходняй Еўропе Збігнеў Бжэзінскі сцвярджае сёння: «Яны намагаліся ступаць мякка і біць толькі ў цэль». Хто ж былі гэтыя «яны»? Хто іх ідэолаг? Хто плоціць ім грошы? Якія ў іх «тактыка» і метады? Чаго яны дамагаюцца?

2. «ЧОРНАЕ РАДЫЁ». НА МНОГІХ МОВАХ, АЛЕ ТОЛЬКІ АДНЫМ ГОЛАСАМ. ХТО ПЛАЦІЦЬ ГРОШЫ?

«Зорак» на «чорным небе» Заходу многа. Ёсць сярод іх, калі можна так сказаць, «зоркі» першай велічыні. На ўсіх хвалях на працягу многіх гадзін яны пераконваюць слухачоў, што «незалежная ад дзяржавы і манаполій», што «карыстаюцца творчаю свабодай», «свабодаю крытыкі», «свабодаю інфармавання» і да т. п. Ці можна прыняць гэты ружова-блакітны аўтапартрэт «зорак» першай велічыні за рэалістычную карціну? Наўрад, нават пры вялікім жаданні і не меншай фантазіі. Але не будзем галаслоўнымі. Вось яны, гэтыя «зоркі».

«ГОЛАС АМЕРЫКІ»

Дваццаць пяць гадоў таму назад, калі ў Еўропе ішла жорсткая вайна з гітлерызмам, па трансатлантычным кабелі з Нью-Йорка была перададзена першая радыёпраграма «Голаса Амерыкі». Яна пачыналася словамі:«Мы будзем гаварыць вам толькі праўду». Але ад гэтай «праўды», як заўважыў вядомы амерыканскі аглядальнік Уолтэр Ліпман, «з самага пачатку пайшоў смурод, як са сметніка».

Сёння «Голас Амерыкі» — гэта вялікі дыверсійна-прапагандысцкі канцэрн. 102 кароткахвалёвыя радыёстанцыі «Голасу Амерыкі» на працягу 845 гадзін у тыдзень на 38 мовах свету вывяргаюць у эфір брудную дэзінфармацыю і хлусню. У штаце «Голасу Амерыкі» толькі на тэрыторыі ЗША занята больш 1200 супрацоўнікаў.

Афіцыйна «Голас Амерыкі» — орган Інфармацыйнага агенцтва Злучаных Штатаў Амерыкі (ЮСІА), падначаленага дзяржаўнаму дэпартаменту. Дзяржаўны сакратар ЗША Дзін Раск аднойчы прама заявіў, што яго ведамства разглядае інфармацыйныя праграмы радыёстанцыі як састаўную частку амерыканскай дыпламатыі. Іншымі словамі, «Голас Амерыкі», прэтэндуючы на «аб'ектыўнасць» і «незалежнасць», атрымлівае ўказанні па змесце сваіх перадач непасрэдна з Белага дома. Невыпадкова, мусіць, колішні дырэктар радыёстанцыі Джон Чэнселор аднойчы заявіў: «Голас Амерыкі» гаворыць на многіх мовах, але толькі адным голасам».

РІАС

Змрочны пяціпавярховы будынак у цэнтры Заходняга Берліна, непадалёк ад Шэнебергскай ратушы. На даху — вялізныя літары РІАС. 3 лютага 1946 года адсюль бесперапынна гучыць «вольны голас вольнага свету». Аднак уся гісторыя існавання РІАС сведчыць аб тым, што вось ужо 23 гады яна выступае ў ролі падпальшчыка халоднай і не толькі халоднай вайны. «Асноўная задача РІАС заключаецца ў тым, каб кідаць іскры ў парахавую бочку», — пісала амерыканская газета «Нью-Йорк геральд трыбюн». РІАС вядзе свае правакацыйныя перадачы галоўным чынам на ГДР, але яна не мінае і Польшчу, Чэхаславакію, Балгарыю. Галоўную ролю ў дзейнасці РІАС адыгрывае Цэнтральнае разведвальнае ўпраўленне ЗША. Як прызнае тая ж «Нью-Йорк геральд трыбюн», РІАС з'яўляецца, магчыма, «адзінай радыёстанцыяй у свеце, якая мае ўласную шпіёнскую сетку».

«НЯМЕЦКАЯ ХВАЛЯ»

«Дойчэ велле» — «Нямецкая хваля» існуе ўжо пятнаццаць гадоў. З першых сваіх дзён яна стала працягваць справы радыёстанцыі ў Астэрлоа (непадалёк ад Брэмена), заснаванай 22 лістапада 1939 года па асабістым распараджэнні Гебельса, станцыі, якая на працягу ўсёй вайны была асноўнай зброяй хлусні і правакацый. Зараз «Нямецкая хваля», галоўная рэзідэнцыя якой знаходзіцца ў Кёльне, вядзе перадачы на кароткіх хвалях на працягу 34 гадзін 15 мінут у суткі на 26 мовах свету.

«СВАБОДНАЯ ЕЎРОПА»

Мюнхен (ФРГ), Энглішэргартэн, 1. Комплекс будынкаў, падобных на казармы. На адным з іх — чорная шыльда з надпісам: «Радыё «Свабодная Еўропа» (РСЕ). Меншым шрыфтам — імя і адрас гаспадара — «Арганізацыя крыжовага паходу за свабоду, Камітэт свабоднай Еўропы, Нью-Йорк, Парк-авеню, 2».

Тут, на ўскраіне Мюнхена, знаходзіцца адзін з найбольшых асяродкаў «глабальнай псіхалагічнай вайны», развязанай імперыялістамі. Пра мэты РСЕ яе кіраўнік Чарльз Д. Джэксан яшчэ ў 1951 годзе гаварыў:

1. Стварыць перадумовы ўнутранага руху ў тых краінах, для якіх прызначаны радыёперадачы.

2. Быць гатовымі для аказання ваеннай дапамогі ў тым выпадку, калі рух набудзе характар узброеных сутычак, якія можна будзе выкарыстаць».

Пра размах дзейнасці РСЕ сведчаць такія лічбы і факты. Радыёстанцыя «Свабодная Еўропа» перадае свае праграмы на пяць сацыялістычных краін — Балгарыю, Чэхаславакію, Польшчу, Румынію і Венгрыю. Перадачы займаюць аж 500 гадзін на тыдзень. У распараджэнні РСЕ маюцца вялікая служба радыёперахвату, служба спецыяльнай апрацоўкі некалькіх соцень «камуністычных газет і часопісаў», а таксама спецыяльная картатэка, што налічвае 7 мільёнаў картачак і 100 тысяч розных дасье.

Персанал гэтага штаба дыверсій і паклёпаў складаецца з 2000 чалавек. 1300 з іх працуюць у Мюнхене, 400 — у Лісабоне, 100 — у Нью-Йорку. У мюнхенскім упраўленні большасць супрацоўнікаў — немцы (каля 700), рэшта— перабежчыкі з краін Усходняй Еўропы. Усе кіруючыя пасады займаюць амерыканцы. Яны ж і ўзначальваюць так званыя «нацыянальныя секцыі».

Хто ж фінансуе РСЕ? Асноўныя выдаткі ўзялі на сябе манапалістычныя групы Рокфелераў, Морганаў, Шрэдэраў, Гіфа і нафтавыя каралі. Канцэрны «ЭССО», «ФОРД», «Джэнерал маторс» таксама не шкадуюць грошай для «Свабоднай Еўропы». Да ліку шчодрых апекуноў гэтай «зоркі чорнага неба» належаць Пентагон і не ў апошнюю чаргу ЦРУ.

Адсюль і характар дзейнасці РСЕ. «Свабодная Еўропа» мае толькі адну «свабоду» — адкідаць усе меркаванні маральнага парадку.

«СВАБОДА»

Гэтая падпольная радыёстанцыя працуе на хвалях, на якіх ёй ласкава дазволілі дзяржавы — члены НАТО. А некаторыя хвалі яна па-пірацку, абыходзячы міжнародныя дагаворы пра размеркаванне радыёхваль, захапіла ў іншых краін, у тым ліку ў сацыялістычных краін Еўропы.

Адкуль узялася гэта чарговая «Свабода»? Чыім рупарам з'яўляецца яна? Заходняя прэса зноў жа называе гэту станцыю «прыватным», «не ўрадавым» органам, які нібыта існуе на ахвяраванні прыватных асоб. На дзіва шчодрыя мецэнаты выявіліся ў радыёстанцыі «Свабода»! На іх грошы на тэрыторыі ФРГ, Іспаніі, Тайваня, збудаваны радыёперадатчыкі магутнасцю каля двух мільёнаў ват, утрымліваецца штат, які абыходзіцца ў некалькі сот мільёнаў заходнегерманскіх марак. Адрасы «мецэнатаў» — ЗША, Вашынгтон, дзярждэпартамент і Цэнтральнае разведвальнае ўпраўленне.

З'явіўшыся на свет у самы разгар «халоднай вайны» як орган сумна вядомага «Амерыканскага камітэта вызвалення ад бальшавізма», які сабраў усялякіх адшчапенцаў, прадажнікаў і здраднікаў Савецкай Радзімы, радыёстанцыя «Свабода» стала рупарам рэакцыйных колаў ЗША ў іх барацьбе супраць Савецкага Саюза. Зараз гэты «камітэт вызвалення», які ў пачатку 1964 года быў перайменаваны ў радыёкамітэт «Свабода», аб'ядноўвае, апрача радыёстанцыі «Свабода», «Інстытут па вывучэнні СССР» і іншыя падобныя арганізацыі. ЗША выдаткоўваюць штогод на ўтрыманне гэтага гнязда здраднікаў 25 мільёнаў долараў.

«БІ-БІ-СІ»

Бі-бі-сі — Брыціш бродкасцінг корпарэйшн (Брытанская радыёкампанія) — манаполія, якая кантралюе англійскае радыё і тэлебачанне. Трыццаць пяць гадоў яна перадае праграмы для зарубежных слухачоў. Яе перадачы на замяжу маюць дзве службы: еўрапейскую і заакіянскую, якія працуюць 90 гадзін у тыдзень на 40 мовах. Заакіянская служба разлічана на апрацоўку грамадскай думкі ў Азіі, Афрыцы, Лацінскай Амерыцы.

Бі-бі-сі таксама называе сябе «свабоднаю», «незалежнаю». Ці так жа гэта? Англійскі тыднёвік «Абсервер» паведаміў нядаўна, што хоць Бі-бі-сі ўзначальваецца саветам з дванаццаці распарадчыкаў, у карпарацыі фактычна адзін гаспадар — лорд Хіл, колішні міністр-кансерватар. Гэты гаспадар— **прызначанны ўрадам.** Іншымі словамі залежны гаспадар «незалежнай» кампаніі. Гэтага ўжо даволі, каб сказаць, на каго працуюць 22 тысячы служачых Бі-бі-сі.

■

Такія «зоркі» першай велічыні «чорнага неба». Спецыяльныя службы зарубежнага радыёвяшчання ёсць і ў Францыі, у Італіі, Канадзе, Японіі і ў іншых зарубежных краінах. Некалькі гадоў таму назад краіны, якія ўваходзяць у Паўночнаатлантычны блок, заснавалі своеасаблівы цэнтр «псіхалагічнай вайны». У ім каардынуецца работа вялікіх і малых «зорак».

Што ж уяўляюць сабою людзі, якім даручана выкананне мярзотных ідэалагічных радыёдыверсій супраць Савецкага Саюза і іншых сацыялістычных краін?

3. «ІДЭОЛАГІ» І «ФІЛОСАФЫ» «ЧОРНАГА НЕБА». ІХ МІНУЛАЕ І СУЧАСНАЕ. АДОЛЬФ II ВЫХОДЗІЦЬ У ЭФІР

Па шашы з Брэмена да маленькага мястэчка Астэрлоа імчыць «лімузін». Машына робіць паварот і спыняецца перад раскошным асабняком. Паважаны пан з вусікамі а ля фюрар выходзіць з аўтамабіля. Яго сустракаюць пачцівымі паклонамі і ўсмешкамі. Гэта Феліск фон Экарт — у мінулым кіраўнік бонскага ведамства прэсы і інфармацыі, а цяпер — кіраўнік савета «Нямецкай хвалі».

Восем гадоў назад, выкрываючы мінулае гэтага мацёрага нацыста, Нацыянальны савет Нацыянальнага фронту дэмакратычнай Германіі на міжнароднай прэс-канферэнцыі паказаў журналістам кадры з гітлераўскай кінахронікі. Малойчыкі з нашыўкамі СС і свастыкай урываюцца ў кватэры, школы, на заводы і забіваюць, вешаюць, падпальваюць. Яны крычаць з экрана: «Сцёрці ў Еўропе ўсе граніцы!». Адзін з фільмаў паказвае разбойніцкі напад нямецка-фашысцкіх орд на СССР, у другім чуваць заклікі знішчыць Краіну Саветаў, у трэцім — праслаўляецца Гітлер. Усе гэтыя фільмы — а іх больш за трыццаць — створаны па сцэнарыях Феліска фон Экарта.

Маючы такога шэфа. «Нямецкая хваля», натуральна, стала афіцыйным прытулкам для найбруднейшых палітычных элементаў, якія аселі на тэрыторыі ФРГ, пачынаючы ад гітлераўцаў, якія пазбеглі пакарання, і канчаючы перабежчыкамі і здраднікамі ўсіх масцей і адценняў. «Нямецкая хваля», «Голас Амерыкі», «Свабодная Еўропа» і іншыя «зоркі чорнага радыё» шырока выкарыстоўваюць падобныя «кадры». Вось адзін з іх—Віктар Французаў — здраднік і кат, які разам з фашыстамі расстрэльваў савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны. Або другі — Мікола Ляскоўскі, мярзотны забойца, які прыслужваў эсэсаўцам у гітлераўскіх лагерах смерці.

Да іх падобны і паслужны спіс дзеячоў «Свабоды». Адзін з іх, Цубер, у час вайны служыў ва ўласаўскай арміі, потым быў звязаны з амерыканскай разведкай, другі — Ткачэнка, супрацоўнічаў з гітлераўцамі, трэці — Смірноў, быў карнікам. Відаць, не бліскуча ідуць справы ў амерыканскіх прапагандыстаў, калі яны вымушаны экспартаваць «ідэі свабоды» з дапамогаю здраднікаў і забойцаў, месца якіх на лаве падсудных.

«Нацыянальныя секцыі» радыёстанцыі «Свабодная Еўропа» таксама складаюцца з найбольш рэакцыйных эмігрантаў, якія выслужваліся перад фашыстамі. Сярод іх — Тадэвуш Зенчыкоўскі, адзін з арганізатараў «справы Берга» (гэта гісторыя пра тое, як амерыканская разведка вербавала эмігрантаў і стварала шпіёнска-дыверсійную сетку ў Польшчы, набыла ў свой час вялікую вядомасць). Венгерскую секцыю з 1957 года ўзначальвае Іштван Бедэ, які раней быў у «Свабоднай Еўропе» ўпаўнаважаным па разведвальнай інфармацыі.

4. ТРЫ КОЛЕРЫ ХЛУСЛІВАЙ МАСЦІ. РАХУНАК ЗА КАВУ І КАНЬЯК ПРАДСТАВІЦЬ У «ІНФОРМЕЙШНС». ПАХАВАННЕ ПА «ПЕРШЫМ РАЗРАДЗЕ»

Паспрабуем цяпер паслухаць, каму, што і як гаворыць «чорнае радыё». У гэтых адносінах паказальная тая класіфікацыя, якую распрацаваў адзін з тэарэтыкаў «псіхалагічнай вайны», былы супрацоўнік амерыканскай вайсковай разведкі падпалкоўнік Антоні Гары Леўера. Так, пад «белай» прапагандай ён разумее незамаскіраваную дзейнасць з мэтай «запалохвання». «Шэрая прапаганда», — заяўляе Леўера, — знаходзіцца паміж «белай» і «чорнай» зонамі. Яна павінна зыходзіць ад імя падстаўных асоб і арганізацый. «Чорная прапаганда», — сцвярджае ён, — гэта разведвальная аперацыя, якая павінна рабіць уражанне, што зыходзіць непасрэдна з тэрыторыі праціўніка. Гэта вельмі патаемная дзейнасць, бо выкрыццё пазбаўляе яе сэнсу.

Сапраўды, тры колеры бруднай хлуслівай масці. «Чорнае радыё» шчодра карыстаецца імі.

■

...Вена, Вальнерштрасэ, 13. Тут размешчана Венскае бюро «Свабоднай Еўропы». Яна валодае дасканалай апаратурай, з дапамогай якой падтрымліваецца пастаянная сувязь з агентамі, закінутымі на тэрыторыі сацыялістычных краін. Супрацоўнікі бюро шнырацъ па венскіх вакзалах, у атэлях для іншакраінцаў, ледзь не наступаюць на пяты наведвальнікам рэстаранаў, кафэ, магазінаў. Звычайна ж, тут не гаворыцца пра шпіёнства. Проста суайчынніка цікавіць, што робіцца на радзіме... Але рахунак за шклянку кавы і чарку каньяку пасля «гутаркі» ў рэстаране будзе потым пададзены для аплаты ў «Інформейшнс» — аддзел збірання разведвальных дадзеных пры «Свабоднай Еўропе».

...У 19 гадзін 45 мінут 29 ліпеня 1968 года Бі-бі-сі вуснамі свайго спецыяльнага карэспандэнта Лагарэці, які вярнуўся з Прагі, заклікала дыскрэдытаваць Кампартыю Чэхаславакіі. Тады ж «Нямецкая хваля» шалёна выступала за «чыстую дэмакратыю», «чыстую свабоду», за «дэмакратыю без камуністаў». РІАС у гэты ж час пачала перадаваць заклікі і інструкцыі сваім агентам і контррэвалюцыянерам. Паток адкрыта варожых Чэхаславакіі, сацыялізму выступленняў перавандраваў потым у пражскія газеты і на радыёстанцыі, а ўсе абвінавачванні ў адрас Кампартыі Чэхаславакіі і ўсёй сацыялістычнай садружнасці з радыёстудый Прагі адразу ж падхопліваліся дыверсантамі эфіру за рубяжом. Так выяўляецца поўнае супадзенне поглядаў тых, хто паклёпнічаў на сацыялізм у Чэхаславакіі каля мікрафонаў «чорнага радыё», і тых, хто ва ўласнай краіне рыхтаваўся да ліквідацыі сацыялістычнага ладу. Зараз падбухторшчыкі з «Голасу Амерыкі» шалеюць з прычыны таго, што ім не ўдалося здзейсніць свае задумы. Свае адносіны да нармалізацыі жыцця ў ЧССР РІАС прадэманстравала, трэба сказаць, вельмі вобразна: пасля паведамлення пра вынікі перагавораў у Маскве ў эфіры прагучала жалобная музыка. Што ж, у кіраўнікоў «чорнага неба» былі ўсе падставы хаваць «па першым разрадзе» свае страчаныя ілюзіі.

З украінскага часопіса «Всесвіт».

З ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

А. АСЯДОЎСКІ. ПАРТРЭТ МАЛАДОГА ВУЧОНАГА (масла).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

4 лютага

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне—школе. Фізіка. 9-ы клас. «Паняцце аб будове гідратурбіны». 9-40 — «Селім». Кінанарыс. 10-00— тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — опера С. Пракоф'ева «Ігрок». Тэлевізійны спектакль. (М). 11-45 — тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя» (М). 16-55 — праграма перадач. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Алімпійскія надзеі». Кінарэпартаж аб спаборніцтвах па спартыўнай гімнастыцы. 17-30 — для школьнікаў. «След на зямлі». Аб пошуках юных следапытаў Ушацкай сярэдняй школы. 18-00— «Панарама навін». 18-30 — ленінскі універсітэт мільёнаў. Палітэканомія сацыялізма. У. І. Ленін. «Як арганізаваць спаборніцтва». Перадача 1-я. Трансляцыя з Ленінграда. 19-00 — «Няўлоўны Ян». Мастацкі фільм. 20.00 — рашэнні кастрычніцкага Пленума ЦК КПСС і IX пленума ЦК КПБ — у жыццё. «Сельскі веснік». Выпуск, прысвечаны меліяратарам рэспублікі. 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — прагрэсіўныя майстры зарубежнага мастацтва XX стагоддзя. Кэтэ Кольвіц (М). 22-00 — першынство Еўропы па фігурнаму катанню. Перадача з ФРГ. 23-00 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач. 23-30 — для студэнтаў вну. «Вышэйшая матэматыка». II курс.

Другая праграма. 17-15 — «Самацветы». Тэлевізійны часопіс (М). 18-00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Займальная азбука» (М). 18-30 — экран— завочнікам. Марксісцка-ленінская філасофія. «Гістарычны матэрыялізм як навука». Лекцыя кандыдата філасофскіх навук В. М. Панкратава. 19-00 — фестываль шматсерыйных савецкіх і зарубежных тэлевізійных фільмаў. «Аперацыя «Трэст». 1-я серыя (М). 20-30 — «Сын Акі». Музычны фільм. Аб творчасці народнага артыста СССР А. Пірагова.

5 лютага

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Біялогія. 10-ы клас. Фотасінтэз. 9-40 — «Цудоўны свет руху». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Імя Чайкоўскага». Тэлевізійны музычны фільм (М). 12-15 — для школьнікаў. «Школа пачынаючага спартсмена». Перадача з Львова. 16-25 — праграма перадач. 16-30— школьная фільматэка. «Муму». Мастацкі фільм. 17-50 — «Насельніцтву аб грамадзянскай абароне». Перадача 13-я. 18-05 — для старэйшых школьнікаў. «У зімовы вечар». Канцэрт. 18-25 — дзіцячы экран. «Хутка будзе дождж». Мультыплікацыйны фільм. «Цацкі». Музычны фільм. 19-00 — «Панарама навін». 19-30 — «Твой сучаснік». Мастацкі фільм. 1-я серыя. 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі. Год 1939-ы» 22-00 — першынство Еўропы па фігурнаму катанню. Перадача з ФРГ. У перапынку — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач.

Другая праграма. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Украінскі вечар». Канцэрт народнай музыкі. Перадача з Адэсы. 18-00— для школьнікаў. «Жыццё выдатных людзей». Ян Фабрыцыус (М). 18-30 — «Навука — вытворчасці». Тэлевізійны часопіс (М). 19-00 —фестываль шматсерыйных савецкіх і заменжных тэлевізійных фільмаў. «Аперацыя «Трэст». 2-я серыя (М). 20-30 — экран — завочнікам. Марксісцка-ленінская філасофія. «Прырода і грамадства». Лекцыя кандыдата філасофскіх навук Т. П. Багданавай. 21-15 —«Старонкі музычнага календара». А. Гурылёў (М).

6 лютага

Першая праграма. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — А. Грыбаедаў. «Студэнт». Тэлевізійны спектакль (М). 11-45 — для школьнікаў. «Жыццё выдатных людзей». Ян Фабрыцыус (М). 16-50 —праграма перадач (М). 16-55 — тэлевізійныя навіны (М). 17-10 — «У квадраце рынга». Кінарэпартаж аб чэмпіянаце БССР па боксу. 17-20 — для школьнікаў. Літаратурны тэатр. «Дзіцячы дом у Горках». 17-40 — «Наша пошта». Тэхнічная кансультацыя. 18-00 — «Панарама навін». 18-25 — «Амністыі не падлягае». Выступленне журналісткі А. Трубнікавай. 19-00 —«Твой сучаснік». Мастацкі фільм. 2-я серыя. 20-25 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-00 — да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. «У сям'і адзінай». Перадача 1-я. 21-45 — за фасадам «свабоднага свету». «Сённяшні дзень амерыканскага студэнцтва». Гутарка каментатара У. Лісіцкага. 22-00 — першынство Еўропы па фігурнаму катанню. Перадача з ФРГ. У перапынках — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач.

Калектыў тэатра імя Янкі Купалы выказвае глыбокае спачуванне артысту тэатра В. Д. Анісенку з прычыны напаткаўшага яго гора—смерці бацькі.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі—3-44-04, выдавецтва 6-25-19, бухгалтэрыі—6-25-87.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

Друкарня выдавецтва «Звязда».

Індэкс 63856. АТ 00050